

Szívből gratulálunk Dr. Dénes Györgynek

Dr. Dénes György átveszi a Pro Natura díjat a környezetvédelmi minisztertől. Középen Haraszthy László helyettes államtitkár Dénesné Lustig Valéria felvétele

Megható pillanatra került sor 2008. április 22-én, a Föld napján, Ipolytarnócon. A világhírű ősmaradvány lelőhely előadótermében Fodor Gábor környezetvédelmi miniszter és Haraszthy László helyettes államtitkár értékelték a természetvédelem terén elért legkiemelkedőbb eredményeket, és kitüntették a természet és környezetünk érdekében legaktívabban tevékenykedő szakembereket. A miniszter átadta Magyarország legmagasabb természetvédelmi kitüntetését, a *Pro Natura*-díjat is. Minden gömöri természetvédő szíve megdobbant ekkor, hiszen a megtisztelő kitüntetést az ebben az évben nyolcvanötödik születésnapját ünneplő Dénes Gyurka bácsi kapta, amely elismerése volt egy egész életet átfogó hatalmas munkának.

Az alföldi (orosházi) születésű Gyurka bácsit jól ismerik a tornai, gömöri és nógrádi geográfusok, hidrológusok, barlangkutatók, nyelvészek és történészek is, hiszen számos munkája kapcsolódik ehhez a vidékhez. Ott volt a *Meteor-barlang* feltárásánál, a csodás képződményeket rejtő *Esztramos* barlangjainak kutatásánál, megpróbálta kifürkészni az *Alsó-hegy* valamint a *Bükk* víznyelőinek és forrásainak rejtélyes összefüggéseit, kutatott és szakaszokat tárt fel a *Baradla*-barlangban, helyneveket gyűjtött és ismertetett Beretkén és a Vály-völgyben. Különösen az utóbbi munkája igényelt hosszadalmas terepjárásokat és alapos helyismeretet. Hasonlóan alapos felkészültséget és széleskörű ismereteket igényelt az 1983-ban kiadott *A Bódvaszilasi-medence 700 éves története* című példaértékű monográfiája, de több Aggtelekről szóló történeti munkája és turistakalauza is. Rendkívül értékes a Harkács melletti *Kőlyuk*-barlang 1266. évi oklevelés említésének felfedezése, melynek értelmében ez a kis gömöri barlang immár az ország legrégebbi barlang- említései közé tartozik. Ezt a barlangot Gyurka bácsi kutatta át először annak alapján, hogy előbb kifürkészte létezését középkori *Munuhpest* néven. Bebizonyította, hogy a Munuh itt remetét, barátot jelent, akiknek a barlang menedéket nyújtott, a bolgárszláv eredetű és a honfoglaló magya-

rok által meghonosított „pest” szóösszetétel alatt pedig üreget kell értenünk, ami, hasonlóan számos magyarországi vagy erdélyi példához (vagy a beretkei *Peskő* esetéhez), a „barlang” szavunk elődje. Gyurka bácsi neve a olvasóink előtt sem ismeretlen, hiszen 2003-ban itt hozta nyilvánosságra először a Korponai-hegység déli lejtőin, az Ipolytól északra előforduló, de mára már az ismeretlenség homályába vesző barlangok létezését. Neki köszönhetően ezek ma *Sisa Pista barlangja* és *Pest-üreg* néven ismertek.

Gyurka bácsi gömöri és nógrádi vonatkozású kutatásainak eredményeit több szlovákiai tudományos konferencián, szimpóziumon is ismertette, pl. az 1970-ben Dedinkyn a Dobsinai-jégbarlang felfedezésének százéves évfordulójára rendezett nemzetközi konferencián, az 1998-ban Liptószentmiklóson megrendezett ALCADI (Alpok, Kárpátok, Dinaridák) nevű barlangtörténeti konferencián, vagy pedig a 2004-ben Meleghegyen sorra került nemkarsztos barlangok nemzetközi szimpóziumán.

A felsorolt munkák természetesen csak vidékünkre vonatkozó töredékei Dr. Dénes György rendkívül széleskörű és terjedelmes munkásságának. Csaknem 250 szakcikke, dolgozata, ismertetése, könyve ismert, melyek között találunk természeti földrajzra, földtanra, hidrológiára, történelemre, földrajzi nevezéktanra, tudománytörténetre vonatkozó munkákat, de számos útikönyve is megjelent. Joggal nevezik őt korunk Orbán Balázsának. E roppant teljesítmény széleskörű képzettségének is köszönhető, hiszen különböző egyetemeken hallgatott jogot, történelmet, földrajzot, földtant. Szívügye azonban a karszt- és a barlangkutatás maradt, dolgozatainak túlnyomó része a karsztok és földalatti üregek rejtélyes szövevényének megismerésére irányul.

Gyurka bácsit mindenki tiszteli, annál is inkább, mert kollégái, szakembertársai vagy a hozzá forduló fiatalok közül senkit sem utasít el, mindenkin igyekszik segíteni. Számos megtisztelő tisztség viselője: a *Magyar Földrajzi Társaság* és a *Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat* tiszteletbeli elnöke, az általa életre hívott *Magyar Barlangi Mentőszolgálat* elnöke, Aggtelek község díszpolgára stb. Munkásságának elismeréseként a *Pécsi Tudományegyetem* aranydiplomával tüntette ki, a *Magyar Földrajzi Társaság* pedig *Teleki Sámuel-érmét* adományozott neki.

A Pro Natura-díjhoz és a szép születésnaphoz gratulálók hosszú sorába a Gömörország olvasói is beállnak, és szerény ajándékként e néhány sort nyújtják át nagy szeretettel. Kérjük a Mindenhatót, hogy további életútján is őrizze meg Gyurka bácsi csodálatraméltó szellemi frissességét és életerejét.

Gaál Lajos

Bartal Károly Tamás jubileuma

Bartal Károly Tamás jászóvári premontrei apát idén augusztus 27-én töltötte be 75. életévét, és ötven éve annak, hogy pappá szentelték Pozsonyban. Májusban Csíksomlyóra látogatott el, és szolgálatának sok más állomását is felkereste ebben az évben. Jászói aranymiséjét június 29-én mutatta be, ahová sok szolgatársa mellett jeles vendégek is eljöttek imádkozni.

Az apát úr Körnöcbányán, Besztercebányán és Érsekújvárott kezdte káplánként a hivatását, majd Köbölkúton már plébánosként szolgált. Paláston esperesi hivatást is teljesített, és három évig volt a pozsonyi papi szeminárium rektora. Ezután került Jászóra, amikor a rend vagyónának visszaszerzése, az épületek állapotának megmentése is feladatává vált, hiszen a kommunizmusnak kiszolgáltatott hosszú időszak rányomta bélyegét a rend minden szférájára. Az idén végre nagyobb szabású felújításokat kezdhettek el mind Kassán, mind Jászáron. Ezenfelül a leleszi épület is javításra szorul. Az apát úr a rend történetével kapcsolatos kutatásait és szentbeszédeit is megörökítette, és méltó ápolója a Jászáron kilencven éve pappá szentelt **Mécs László** költői munkásságának. Aranymiséjén az általa igen kedvelt szépi *Vox Columbella* Kórus énekelt.

Áldja meg az Isten, éltesse erőben, egészségben!

(Mihályi Molnár László)

A jászói premontrei apátság bejárati része • A szerző felvétele

A főapát paptestvérei társaságában • A szerző felvétele

Tisztelgés Koncsol László előtt

Koncsol László átveszi a Petőfi-díjat a Civil Helytállásért
Gecse Attila felvétele

Tisztelt ünneplő gyülekezet, kedves gyerekek, kedves tanító nénik, tanító bácsik, polgármester úr, képviselő urak, hölgyeim és uraim!

„*Laudo, laudare*”... Ízlelgetem ennek a veretes latin szónak a hangzását. Jelentése: „méltatás”. Az ünnepeltek méltatására készített szöveg neve a „*laudatio*”.

Hadd kezdjem a magam mentségével. Kérem, ne tekintsek az álszerénység jelének, ha azt mondom: nem hiszem azt, éppen én volnék méltó arra, hogy kitüntetettünket méltassam. A szereposztásnak megfelelően nekem jutott ez a tisztesség.

Ünnepeltünk Deregyőn, a Laborc mellett született, református lelkész gyermekeként. A pozsonyi *Komenský Egyetemen* szerzett magyar-szlovák szakos tanári diplomát.

Ha az előbb a magam méltatlanságát szóba hoztam, hadd mondok el, hogy a mai helyszínt viszont annál inkább megfelelőnek érzem. El nem hallgathatom ugyanis, hogy kitüntetettünk pályakezdőként évekig tanított Rimaszombatban, majd a közeli Harkácson is. Élete párját is a palóc végeken találta meg. Úgy véltük, hogy gyerekek és pedagógusok körében talán jól érzi magát.

Pozsonyban telepedett le, s bekapcsolódott a magyar szellemi élet formálásába. Tette ezt addig, amíg tehetett.

A továbbiakban, talán kissé rendhagyó módon, hadd idézzem magát az Ünnepelet!

„*Pályámat a történelem irányváltásokra szorította, széttördelte. Lelkész, ahogy Édesapám szelíden szerette volna, nem akartam lenni, a zongora és az orgona vonzott, de zenei tanulmányaim a háború utáni felvidéki magyar kisvárosok szellemi romjain orra buktak és nyakukat*

törték. Érdeklődésem átterelődött a zenével ikertestvér költészetre s a szépirodalomra – így lettem bölcsész, e révén tanár, majd szerkesztő, kritikus, műfordító és itt-ott, bár ezt csak félve írom le, poéta. Nagy terveim, egy minden poétikai területre kiterjedő, szórakoztató magyar verstan, a csehszlovákiai magyar irodalom története, szlovák-magyar nagyszótár, egy vaskos szlovák versantológia lefordítása, verskötetek, kisregények, drámák mind elakadtak a diktatúra néhány meghatározó emberének korlátoltságán és aljasságán, így kötöttem ki két évre egy nagy pozsonyi nyomdában, s egy újabb irodalmi pályatorés után a diós-förgepatonyi vezetők által fölkinált szalmaszálba kapaszkodva lettem azzá, aki vagyok és maradok, mert hetven felé hova is mennék még, egyébként is gyönyörű ez a szolgálat, helytörténészé és sorozatszerkesztővé.

Kamaszként a szellemi pályákra készülő ember úr szeretne lenni (Ady: Én voltam úr, a vers csak cifra szolgál...), de nálunk, lenullázott, szegénységbe szorított kisebbségi helyzetünkben ez nem megy. Itt mindenkinek szolgálnia kell, s ezt a szerepet az ember ha tetszik, ha nem, akár tudja, miként csúszott bele, akár nem, elfogadja. Tanítás, szerkesztés, kritika, nyomda, műfordítás, szótár, verstan, helytörténet: ez mind szolgasors. Szolgálat a főgondnokság is: három évig hordoztam püspök testvéremmel a Szlovákiai Református Keresztény Egyház gondjait, s láttam bele még mélyebben a felvidéki magyar közösségek fájdalmaiba és kevés örömeibe.

Könyveket, unokákat és emlékeket hagyok magam után. Azt hiszem, szolgálatom hasznos volt, ezért az öszveségek öszvesége, a summa summarum: nyugodtan veszem majd fekete kalapomat, ha az Úr visszaszólít magához.”

Kitüntetettünk az egyik – ha nem „a” – legtisztelretméltóbb tagja a szlovákiai magyar nemzeti közösségnek. Azt illetően, hogy vajon a legmegbecsültebbek közé is tartozik-e, már kénytelen vagyok visszafogottabb lenni. Abban a közegben, ahol a „közélet” fogalmához általában a pártpolitikát szokás társítani, nincs ebben semmi meglepő. Mi azonban tudjuk, hogy a közélet, a „képvisélet” jóval több annál.

Ünnepeltünk ez utóbbiak közé tartozik. Tanár, író, költő, fordító, szerkesztő, történész, közíró, tisztelbéli elnöke a *Patria Honismereti Szövetség*nek, évekig főgondnoka a *Szlovákiai Református Keresztény Egyháznak*. Könyvek tucatjait jegyzi, a *Csallóközi Kiskönyvtár* szellemi atyja. Felelős ember! Nem ama bizonyos elefántcsonttoronyban él, hanem nagyon is érzékenyen figyeli mindazt, ami velünk és köröttünk történik, s fel is emeli a szavát, ha kell. Megszólalt a meciarizmus tombolása idején, fel-emelte szavát ama gyalázatos 2004. december 5-i magyarországi népszavazás kapcsán, s a református egyházunk elleni gyűlöletkampány idején is szelíden, de határozottan állást foglalt. Ugyanakkor nem szószátyár. Hívó emberként tudja, hogy „*ideje van a szólásnak, s ideje van a hallgatásnak is*”. Neki a hallgatása is beszédes.

Az előbb próbáltam érzékeltetni azt a sokoldalú szolgálatot, amelyet Ünnepeztünk vállalt.

„Mi hát az Ő igazi műfaja? – teszi fel a kérdést egyik méltatója, irodalomkritikusi tevékenységét elemezve – majd választ is ad, ekképpen: „a humanizmus. Ő nem a kritika, nem a recenzió, nem az esszé, hanem a humanizmus műfaját műveli. Nemcsak megbízható, lefegyverzően tágas és mély klasszikus műveltsége teszi humanistává, hanem lényéből sugárzó, magatartásából, életviteléből áradó embersége is.” Azért is választottam ezt az idézetet, mert nem csupán az irodalomkritikust, hanem az embert is jellemzi.

Kedves László!

Amikor köszönetet mondunk Neked, egyben kérjük az Urat, áldja meg azt a szolgálatot, amelyet az Ő nevében, néped javára végeztél, s adjon Neked erőt a folytatáshoz!

Hölgyeim, Uraim, Kedves Vendégeink!

A civil helytállásért alapított *Petőfi-díj* idei kitüntetettje
Koncsol László.*

B. Kovács István

* Elhangzott Sajógömörön, 2008. június 20-án.

Gömöri fohász

Istenem! Ha letekintesz e szép tájra,
Benne e maroknyi házra,
Szelíd szemed mosolyogjon,
Áldó kezed felé nyúljon.
Simogasd meg e lágy dombokat,
A frissen feshő zöld lombokat,
A szélben hajlongó, ringó búza-tengert,
A mezőn fáradozó kicsiny embert.
Segíts neki, hogy dolgát jól tegye,
Aratásának haszna legyen, ne kegye!
Adj jó termést munkájáért,
Hisz' sokat törődik családjáért.
Öleld magadhoz a megfáradt embereket,
Adj nekik hálával-élő gyerekeket!
Nyújts vigaszt a temetőben bolyongónak,
Hogy új remény keljen a szívükben holnap,
S ne gondoljon Rád haraggal,
Eléd járuljon, ha hívod haranggal.
Áldd meg jó szívvel, ki másokért él,
Ki csak adni tud és soha nem kér.
Őrzi a nép és a vidék hagyományát,
Ápolja lelkünk nemzeti világát.
Adj békességet minden hű magyarnak,
Kik a világon bárhol is vannak,
Add, hogy segítsek egymást a széppel, a jóval,
És szabadon élhessenek a drága magyar szóval!

(Tismeretlen szerző írta a gömörészőlési alkotótáborban.)

A Fábry János Díj kitüntetettje: Bredár Gyula

Gecse Attila felvétele

Michna Ilonka, az akkor még önálló faluként létező Tamásfalva elemi iskolájának tanító nénije most bizonyára boldog elégedettséggel tekint le ránk égi örhélyéről. Ő volt ugyanis az első, aki a 30-as években felismerte kis diákja kiemelkedő képességeit. Ő adta a kicsi korától „könyvmoly-erényeket” mutató fiú kezébe az első olvasnivalókat, ő győzte meg a szülőket arról, hogy fiuknak a nevezetes *Egyesült Protestáns Főgimnázium*ban kell tovább tanulnia. Mondhatjuk, ő indította el egy kiváló gömöri tudós-tanár karrierjét. Michna tanító néni meghatározó „útravalóját” a gimnázium tanárai gazdagították tovább.

Bredár Gyula generációja nehéz időket élt meg. Érettségi vizsgájukat is magzavarta a háború: 1944-ben a front Rimaszombat közelébe érkezett, a várost bombázták, a gimnázium igazgatósága előre hozta az érettségi időpontját. Ebben az előrehozott időpontban tett érettségi vizsgát Bredár Gyula is, jeles eredménnyel. Ez a generáció azonban a nehéz idők okozta megpróbáltatások mellett bizonyos értelemben szerencsésnek is mondható. Az 1938-as visszacsatolás után a rimaszombati gimnáziumba számos új tanár érkezett. Egyrészt fiatal, energiáktól duzzadó, ambiciózus pályakezdők, másrészt kiemelkedő képességű, de az egyre rosszabb irányba haladó budapesti politikai „kurzus” által megbízhatatlannak, vagy nem kívánatosnak minősített, és büntetésből a „végekre” áthelyezett tanárok, amilyen a később mártírhálált halt Dr. Sárkány Oszkár volt. Az ő áldásos ténykedésüknek köszönhetően ez, a háború viszontagságai között érettségizett évfolyam gazdag szellemi útravalóval indulhatott neki a megbolydult világnak. Bredár Gyula 1946-tól a budapesti *Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Ka-*

rán folytathatta tanulmányait.

1950-ben csak külön engedéllyel térhetett vissza Budapestre, befejezni az egyetem utolsó évét. A diploma megszerzése után ő lett sokak szeretett tanár ura. Először a (cseh)szlovákiai magyar tanítóképzésben vállalt szerepet, majd utazás során történt véletlen találkozás határozta meg további életútját. Rákos Péter akkor már a prágai *Károly Egyetem Bölcsészettudományi Karán* Blaskovics József vezetésével alakuló *Magyar Tanszék* tanára volt. Az irodalmár Rákos meghívta Prágába a nyelvészet, nyelvtörténet iránt érdeklődő Bredár Gyulát, aki azután 1989-ig oktatott magyar nyelvtörténetet és leíró nyelvtant. Odaadó tanári munkája mellett a magyar-cseh irodalmi, nyelvi kapcsolatok szerény, de nagyon hatékony képviselője több mint egy fél évszázada. A cseh világirodalmi sorozat (*Světová četba*) több magyar kötetét ő javasolta kiadásra, többnek ő írta az elő- vagy utószavát, valamint a magyar írók kislexikonjának (*Slovník spisovatelů, Maďarsko*) számos címszavát. Tudományos munkásságában jelentős szerepet játszott a magyar nyelvemlékekkel kapcsolatos kutatások. Nevéhez fűződik a Gálszécsi énekeskönyv új töredékeinek megtalálása, ill. ezek azonosítása (a *Prágai Egyetemi Könyvtár* egyik XVI. századi kötetének kőtestáblájából kerültek elő). A *Halotti beszéd* keletkezésével (vagy másolásával) kapcsolatos kérdésben állást foglalt Jánosi, az egykori itteni apátság mellett... és sorolhatnám tovább. Számos észrevétellel segítette, segíti a szótárkészítőket, ma is odaadóan jegyzeteli a szótárakat Tankó László nem a legjobban sikerült magyar-szlovák, szlovák magyar szótárától az *Értelmező Szótár* és az *Etimológia Szótár* új kiadásáig. De a maga utánozhatatlan, kedves szelídségével javíthatja mindnyájunk szóbeli megnyilvánulásait, a szó legszebb, legnemesebb értelmében ápolja az anyanyelvünket. Még sokáig sorolhatnánk Bredár Gyula tanári és tudósi, szakmai eredményeit, de ha sikerülne is a lehetetlen, hogy maradéktalanul mindenre sort kerítsünk, akkor is csak egy töredékét mutatnánk be Bredár Gyula, kedves Gyuszi bácsink értékeiből. Kevés embert ismerek, akinél a szakmai tudás, eredmények mellett olyan jelentős és fontos szerepe lenne az emberi értékeknek, a talán patetikus hangzó jóságnak, segítőkészségnek, emberségnek. Aki nem a saját bőrén tapasztalta, nem tudhatja, meg sem értheti. De sok ezer Prágában tanuló diák, Prágába látogató ismerős vagy „földi” tapasztalhatta saját bőrén, mit jelent az idegenben nyújtott segítség, támogatás, jó tanács, vagy „csupán” egy jó szó, egy-egy biztató emberi szó. Az évtizedek során számtalan embernek jutott Gyuszi bácsi filantróp szeretetéből, de figyelmének központjában azonban mindig a szűkebb haza, Tamásfalva, Rimaszombat, Gömör-Kishont, s az ottani, vagy onnét jött emberek álltak (állnak). Rendszeresen járt és jár haza, és segítette, segíti a Prágába került gömörieket, minden szavában, cselekedetében fölfedezhető, érezhető a szülőföld szeretete. Mindezen eredmények és emberi értékek páratlan, ritkán látott szerénységgel párosulnak. Bredár Gyula, Gyuszi

bácsink szeret beszélgetni, szívesen szól értékekről, sikerekről, eredményekről is. Az emberiség nagy többségével ellentétben ő soha nem a saját sikereiről, értékeiről, eredményeiről beszél, sőt, ezekről szinte soha nem beszél, inkább a mások sikereinek örül, mások eredményeit népszerűsíti. Ha Michna Ilonka tanító néni mennyei őrhelyéről letekint, mégis teljes elégedettséggel bólinthat tanítványa eddigi életére, eredményeire, sikereire. Ha netán egy picit ránc megjelenne a homlokán, az legföljebb nekünk, kortársaknak szólhatna, akiktől ha tehetné, talán megkérdezné: ismeritek-e ezt az embert? Tudjátok-e mi

mindent tett tanárként, tudósként, emberként, s mindezt méltó módon értékelitek-e? Ha ezeket a kérdéseket valóban föltenné, költői kérdésnek szánná őket, mert ő oda-fönt tudja a választ, onnét látja mily kevésbé figyelnek a kortársak a szerény, saját magát előtérbe soha nem helyező emberre. S Michna tanító néninek megint igaza lenne. Ezzel a mi kis elismerésünkkel is szeretnénk fölhívni a figyelmet egy talán kevésbé ismert, de nagyon értékes életműre, Bredár Gyula életművére. Talán hozzá járulhatunk, hogy fönn a mennyben Michna tanító néni homlokán az a kis ránc is elsimuljon.

Mács István: Rimaszombat esti fényben 2.

A szülőföld kérdez – a költő válaszol (Cselényi László Fábry János Díja)

Cselényi László a Fábry János-díj átvétele közben
Gecse Attila felvétele

Amikor tudomásomra jutott, hogy Cselényi László költő – és természetszerűen földim – lesz a Fábry János Díj egyik idei kitüntetettje, óhatatlanul elgondolkodtam afőlről, miféle párhuzamot lehetne vonni díj megnevezője és díjazott között. Fábry emlékirataiból, életművéből tudjuk: pedáns, szorgalmas, következetes nemzet- és közösség-építő ember volt, vagyis olyan gömöri magyar, aki emberi magatartásával, művével példát mutatott, akire föl lehet nézni, különösen, ha bajban, szorult helyzetben van a nemzet, a közösség. A haza. Ha példa kell, Fábry János ott áll példának előttünk.

Ezzel szemben Cselényi László a szlovenszkói (de hiszem és vallom), az egyetemes magyar költészetnek is fenegyereke, megzabolázhatatlan őstehetsége, aki már indulásakor is vihart kavart. Akivel sem később, sem napjainkban nem tud igazán mit kezdeni a kritikai élet, aki az éppen divatos kánonnak határait feszegeti, és nem óhajt beleférni az előre megszabott kalodákba. Hiszen Cselényi már 1961-ben megjelent *Keselylábú csikókorom* c. verskötetével, majd a 65-ben kiadott *Erők* c. kötetével osztatlan figyelemre kényszerítette a honi kritikát. Aztán, mint annak idején Ady Endre esetében, nála is bekövetkezett a fordulat: Párizs hatására, ahol az európai avantgárd szele csapta arcul, nagy változás állt be költészetében. Innen jutott el az 1978-ban megjelent *Krétakorral* kezdődően ahhoz a szívós és következetes – s még fontosabb: tudatos

– költészet-katedrális felépítéséig, amely az *Aleatóriának* nevezett költészeti kvintesszenciában valósul meg (magyarul és leegyszerűsítve: a mindenség akarása). Két évtizedre volt szüksége Cselényinek, hogy eljusson erre a szellemi magaslatra. A két évtized termése (a teljesség igénye nélkül): *Krétakor* (1978), *Jelen és történelem* (1981), *Téridő szonáta* (1984), *Kiegészítések Herakleitoszhoz* (1988), *Acetilén ágyak* (1991), *A megíratlan költemény* (1990), *Elvetélt szívárvány* (1994), *Az eggyé vált sokk* (1995).

Idáig jutva a töprengésben, rájöttem, hogy lehetetlen vállalkozás lenne Fábry János és Cselényi László között bármiféle párhuzamot vonni. Hogy aztán revidéáljam a megállapítást: lehetséges a dolog. Sőt.

Tőzsér Árpád megállapítása, hogy az 1945 utáni szlovákiai magyar irodalomnak két meghatározó képviselője van: Cselényi László és Grendel Lajos. Indokát is megadja: kulcsfontosságú műveik és nyitottságuk okán. Nem az én találmányom, de költőnket valaki Kassákhöz hasonlította, mondván, ha van igazi őstehetség a Felvidéken, ők ketten azok. (Annak minden ódiúmával együtt.) Ahhoz, hogy egy művész eljuthasson e magaslatra, több dolog szerencsés konstellációjára van szükség. Az első és a legfontosabb az anyanyelv, amely Cselényi esetében adott volt: a palóc nyelv megismételhetetlen csodáját kapta örökül Gömörpanyiton, szülőfalujában. S ezért is mellőzhető a költő bemutatása, hiszen itt született, a szomszéd községben. „Van, ki e nevet nem ismeri?”

Eljutva a lehetséges párhuzamhoz, amely mégiscsak vonható: míg Fábry János az építkező magyar géniusz egyik prototípusa, Cselényi László az építkező magyar géniusz másik prototípusa. Mert – habitusukból eredően másképp, de – mindketten megismételhetetlen értéket adtak földijeiknek, sorsosaiknak. Mindketten lehetnek követendő példák.

Mellesleg, de nem mellékesen, Cselényi László idén töltötte be a 70. életévét, ami abszolúte nem látszik meg rajta. Ugyanolyan hektikus, lobbanékony, megzabolázhatatlan, a tehetség őseréjétől lobogó fiatal költő, mint aki pályája elején volt.

Földijeinek, a gömöri és a felvidéki magyaroknak értékes, tehetséges, s a szülő földet legmaradandóbb értékeiben felmutató költője méltán kapja a Fábry János Díjat.

Kövesdi Károly

A Fábry János Díj kitüntetettje: É. Kovács László

Kovács Attila felvétele

Olyan ember kapta meg a Fábry-díjat, aki egy rövid, kényszerű időszakot leszámítva egész életében egy magyarországi gömöri kis faluban, Gömörszőlősön, régi nevén Poszobán élt, s ott él ma is a családjával. A vidéki létet azonban nem hátrányként, éppen ellenkezőleg, előnyként élte, éli meg. Alkotó ember vált belőle, s tevékenysége minden szállal szülőföldjéhez, a gömöri tájhoz, a gömöri emberekhez kötődik. Az alkotó tevékenységnek több oldalát is gyakorolja: fest és rajzol, honismereti kutatásokat folytat és publikál, aktívan részt vállalt, vállal az önszerveződő civil életben, gyűjteményeket alapít, kiállításokat szervez. Igazi kovásza szűkebb környezetének.

É. Kovács László 1923. március 21-én született. A kor és a társadalom szokásainak és elvárásainak megfelelően hamar beletanult a paraszti életbe és az erdei munkákba, bár alkatából kifolyólag nem igazán volt alkalmas erre a feladatra, a nehéz fizikai munkára, ugyanis vékony, beteges testalkatú gyermek volt.

Művészeti látásmódjának kialakulására elsősorban a *Sárospataki Népfőiskola* volt nagy hatással, továbbá egy angol hölgy, Vásony Sándorné Ayslefort Wood Florence, aki *Búzavirág Falugárda* néven ifjúsági mozgalmat szervezett a keleméri és gömörszőlősi gyermekek részére. (Ennek történetét a közelmúltban publikálta É. Kovács László a miskolci Herman Ottó Múzeum Évkönyvében.) De jött a háború, 1944-ben őt is besorozták katonának, majd

fogságba esett. Ez az időszak nem kedvezett a művészekre fogékony ifjúnak. Az új társadalmi rendbe való beilleszkedés sem volt zökkenőmentes. Ám már az 1950-es években tudatában volt annak, hogy az egyre gyorsabban letűnő paraszti világ sok-sok értéket hordoz. Ezek megmentését egyik fő feladatának tekintette. Kezdeményezésére megalakult a *Tompa Mihály Emlékbizottság*. Ennek a civil szerveződésnek óriási szerepe volt a térség kulturális életének alakításában. Tevékenységhez köthető a *Tompa Mihály Emlékiállítás* létrejötte Kelemérben, a neves papköltő egyik állomáshelyén, valamint a Kisgaléria és a *Néprajzi Gyűjtemény* megalakulása Gömörszőlősön, a falu egykori iskolájának épületében és portáján. Saját családi házának melléképületében apósának, a fafaragó-ezermester Babus P. Benjáminnak állított a család emléket azzal, hogy összegyűjtötte és kiállította azokat a háztartási eszközöket és gazdasági szerszámokat, melyeket ő készített, természetesen nem kiállításra, hanem használatra szánva. Használta is ezeket a család sok évtizeden át, de a mai megváltozott életformában már a legtöbbször nincs használati, van viszont esztétikai értéke.

É. Kovács László nemcsak tárgyi emlékeket gyűjt, ment meg az enyészettől, hanem a szellemi értékeket is igyekszik lejegyezni. Egyik könyvében sorstársai, az erdei emberek életmódját örökítette meg. Egy másikban azokat a humoros történeteket gyűjtötte össze egy csokorba, amelyek a faluközösség és a térség embereivel estek meg. Tompa Mihályról is számos történetet őrzött meg a közösség, ezek szájról szájra hagyományozódtak, hosszú téli estéken mesélgették egymásnak az emberek. Ma már ezek É. Kovács László jóvoltából könyvben is olvashatók.

A múzeumalapító, kiállításszervező, honismereti kutató É. Kovács László mellett meg kell említeni a képzőművészt, aki számos csoportos és önálló kiállításon mutatkozott már be a nagyközönség előtt. Eleinte olajjal dolgozott, de egyéniségéhez jobban illik a pasztell és az akvarell, jó néhány éve szívesebben dolgozik ezekkel, valamint grafikákat is készít. Képeinek túlnyomó többsége a gömöri táj és falu szépségeit tárja elénk.

Szerény ember, nem szívesen és nem sokat beszél magáról. Azt viszont vallja, hogy a társak, a barátok és a család nagyon fontos szerepet játszottak életútjának minden szakaszában. Itt ki kell említeni felesége, Éva asszony személyiségét, aki maga is alkotó egyéniség, szőttesei számos kiállításon kerültek bemutatásra.

É. Kovács László tevékenységét több díjjal és kitüntetéssel ismerték el az elmúlt években. A most megkapott Fábry-díjat is úgy tekinti, mint olyan szerzeményt, amit nem egyedül, hanem másokkal együtt érdemelt ki.

Bodnár Mónika

Búcsú Rácsi Győzötől

Hosszas betegség után, 2008. szeptember 8-án elhunyt Rácsi Győző nyugalmazott erdőmérnök, helytörténeti kutató, gyűjtő. A gömöri honismereti kutatók társadalmá szegényebb lett távozásával, viszont gazdagodott sok évtizedes, számos témakört felölelő tárgyi gyűjtései és publikációi nyomán.

Rácsi Győző 1935. július 29-én született Mezőpeterden, később a család Hajdúböszörménybe költözött. Erdőgazdasági technikumot végzett Debrecenben, majd Sopronban folytatta tanulmányait, ahol előbb technikus minősítést szerzett, majd okleveles erdőmérnök lett. 1954-től a *Miskolci Állami Erdőgazdaságban*, majd annak jogutódjánál, a *Kelet-Bükk Állami Erdőgazdaságban* dolgozott. 1967-ben került Putnokra az erdészet vezetőjének. 1999-ben a *Sajóvölgyi Erdészeti Igazgatóság* első számú vezetőjeként vonult nyugállományba.

Szakmai tevékenysége mellett az 1980–90-es évek folyamán több honismereti szervezetnek is tagja lett. Előbb a Kelemér-Gömörszőlős székhelyű *Tompa Mihály Emlékbizottság*hoz csatlakozott, amelynek törekvéseit – szakmai pozíciójából kifolyólag is – hatékonyan támogatta. Ez a civil szerveződés éppen ebben az időszakban alakította ki a gömörszőlősi *Szabadtéri Néprajzi Gyűjteményét*, benne az erdei emberek, favágók, szénégetők életmódjának tárgyi emlékeit megőrkítő állandó kiállítást. Rácsi Győzőnek elvitathatatlan érdemei voltak ennek létrejöttében. Később csatlakozott a *Gömöri Népfőiskolai Egyesülethez*, melynek keretén belül a nyári táborok rend-

szeres túravezetőjeként vált ismertté a résztvevők körében. Rendszeresen segítette a putnoki *Gömöri Múzeum* gyűjteménygyarapító munkáját, részben egy-egy felbukkanó érdekes tárgy vagy dokumentum átadásával, részben saját Tompa Mihály-gyűjteményének adományozásával. A tárgyak gyűjtése mellett nagy gondot fordított a hozzájuk kapcsolódó szellemi értékek feljegyzésére is, legyenek azok Tompa-dokumentumok és relikviák, putnoki képeslapok, vagy Gömörhöz kapcsolódó kisgrafikák. A *Gömöri Múzeum Baráti Körének* tagjaként rendszeres résztvevője volt a múzeum által szervezett *Fügedi Márta Honismereti Pályázatnak*.

Rendkívül sokszínű egyéniség volt, ebből kifolyólag érdeklődési köre is tágan nevezhető. Ennek megfelelően gyűjtőtevékenysége sem korlátozódott egyetlen témára, hanem bizonyos idő elteltével mindig új és új témákat talált. Kezdetekben figyelme az ásványok felé fordult, erről gazdag ásványgyűjteménye tanúskodik. Később elsősorban a Tompa Mihály gömöri papköltővel kapcsolatos tárgyi emlékeket és dokumentumokat gyűjtötte, ezek ma már a Gömöri Múzeum irodalomtörténeti gyűjteményét gazdagítják. Ezek után képeslapokat kezdett gyűjteni, közülük is elsősorban a Putnokot ábrázoló lapokat kereste. Sikerült több száz darabot összegyűjtenie. Talán a legfiatalabb gyűjteményi egység a kisgrafikai gyűjteménye. Elsősorban olyan kisgrafikákat igyekezett megszerezni, amelyek alkotójukat vagy tematikájukat tekintve gömöri vonatkozásúak, vagy gömöri illetőségű személy vagy szervezet volt a megrendelőjük. Legutolsó publikációja is e témakört öleli fel.

Honismereti és gyűjtőtevékenysége mellett szólni kell természetszeretetről, ami részben összefügg erdész mivoltával, de ugyanúgy természetjáró mivoltával is. Több természetjáró szövetség tagjaként sok ezer kilométert gyalogolt a történeti Magyarország területén. Jól ismerte a túraútvonalakat, gyakran túravezetőként is feladatokat vállalt.

Nyíltszívű, egyenes, őszinte ember volt. Soha nem az aktuális politikai széljárásoknak megfelelően bújt ilyen vagy olyan köpönyegbe. Személyesen azért is hálával tartozom neki, mert azon kevés emberek egyike volt, aki életem egyik sorsfordító, nehéz szakaszában személyemet ért igazságtalan vádak ellen nyíltan kiállt mellettem.

Legyen számára könnyű a pihenés.

Bodnár Mónika

III. Gömöri Országnapok Sajógömörön Mátyás király évfordulójának jegyében

Mi sem természetesebb, hogy a *Gömörország Polgári Társulás* idei rendezvényei Hunyadi Mátyás koronázási évfordulójának (amely 550 évvel ezelőtt esett a Duna-jégen) és a reneszánsz szellemiségének jegyében zajlanak, akár csak az egész esztendő, szerte a magyarok lakta Kárpát-medencében, az igazságos királyunkra való emlékezéssel telik. Ez annál is inkább logikus, mert a polgári társulás patrónusa Mátyás király, aki 1459–1460 fordulóján hadai élén személyesen is megfordult Gömörben. Köztudott, hogy az egykori megyeszékhelyen, a mai Sajógömörön áll utolsó nagy nemzeti királyunk egyetlen kapás szobra a Kárpát-medencében. Az egykori megyeszékhely ráadásul a polgári társulás fővárosa.

A másfél évszázada tett királyi látogatás elsődleges célja a hadvezetés volt: Mátyás seregei ekkor üzték ki Giskra csapatait Felső-Magyarországról. S ha már akkor, 550 esztendeje itt járt, ma is körülnézett; hadd lám, miként sáfárkodnak kései utódai a rájuk bízott örökséggel. Hogy hol esett az emlékezetes szőlőkapáltatás, vitatható, ám a június 20-án Sajógömörön, a harmadik Országnapra összesereglett vendégeknek is kijutott belőle. **Jankósik Zoltán** polgármesternek, majd **B. Kovács Istvánnak**, a polgári társulás elnökének köszöntője és a királyszobor megkoszorúzása után ugyanis Mátyás király megtestestítője, **Rimay Balázs István** kapálni hívta az urakat, országnagyokat és vendégeket. Rimay Balázs az ünnepélyes szavak mellett a szigorú király mához, a kései utódokhoz szóló üzenetét is tolmácsolta: tessék megtartani az egyenes gerincet és a magyarságot. A monda szerinti, dombon fejjel lefelé történt kapáltatás ezúttal csak jelképes volt, mivel nem a szőlőhegyen, hanem a község főterén, a szobor és a szépen felújított evangélikus templom közötti emlékmű mellett került rá sor.

A jelképes kapáltatás és a koszorúzás után a vendégsereg átvonult a helyi kultúrházba, ahol a régió iskolásgyerekei vették át a főszerepet. Tizenöt gömöri és nógrádi iskola közel 200 tanulója uralta a színpadot, ahol **Ádám Zita** ötletgazda tervei alapján a tágabb régió nebulói Mátyás királyról és koráról készült összeállításokkal szerepeltek (a műsor hozzáférhető az interneten). Az egyedülálló projekt meghirdetésekor húsz iskola jelentkezett, köztük olyanok is, amelyek mindeddig nem éppen aktivitásukról voltak közismertek. Ez a tény is arról árulkodik, hogy Mátyás király alakja és a nem mindennapi ötlet minden képzeletet képes megmozgatni a gyerekek körében. Láthattunk a színpadon gömöri pórnépet, udvaroncokat és udvarhölgyeket, lándzsásokat és zenészeket, szakácsokat és étekhordókat, Beatrix királynét és Kinizsi Pált, Bonfonit és természetesen magát, az igazságos Mátyás királyt. A korabeli díszletek, jelmezek és relikviák előterében középkori ételek receptjeit, kódexmásolást és iniciálé-festést mutattak be a gyerekek, de nem hiányzott a reneszánsz tánc sem, természetesen korhű hangszerekkel

(rebek, fibula, kürtök) és a hozzájuk párosuló zenével.

Mialatt a gyerekek szórakoztatták a közönséget, a kultúrház mellett, a takaros felújított kastély parkjában kézműves kirakodóvásár portékái közt szemezgethettek a látogatók. Természetesen nem hiányoztak a Gömörország folyóirat régebbi évfolyamai és a Gömör-Kishonti Téka eddig megjelent kiadványai sem. Az árnyas térségen a galíciai Tarnowból érkezett, a Gömörországgal szoros barátságot ápoló lengyel barátaink verték az ország pénzét, amelyből minden érdeklődőnek jutott. Délután a kultúrház előtt élő sakkot játszottak az iskolások.

Az Országnapok részét képezte az idei kitüntetések átadása is. A Simonyi Alapítvány Petőfi-díját ezúttal **Koncsol László** kapta. A civil helytállásért alapított díj odaítélésének indoklásaként az igazgatótanács kiemelte a díjazott sokoldalú, elkötelezett és példamutató szolgálatát, amelyet évtizedek óta a szlovákiai magyar nemzetrészt élő lelkiismereteként közösségünk javára végez. A *Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület* által három éve alapított Fábry János Díjat idén **Cselényi László** költő, **Bredár Gyula** rimaszombati nyugalmazott tanár és **É. Kovács László** gömörszöllősi helytörténész kapta. (A laudációk lapunkban olvashatók.) Az egyesület alapító-igazgatójáról és örökös tiszteletbeli tagjáról elnevezett díjat Cselényi László azért a sok évtizedes művészi alkotótevékenységért érdemelte ki, amelynek eredményeként a gömöri szülőföldet világgá tágította, Bredár Gyula a prágai Károly Egyetemen végzett sok évtizedes tudományos és pedagógiai munkásságáért, míg É. Kovács László a sok évtizedes munkásságáért, a gömöri szülőföldért vállalt elkötelezett szolgálatért kapta.

Estefelé az egykori Szent-Ivány-kastély szépen felújított nagytermében fogadást adtak az országnagyok a díjazottak és a meghívott vendégek tiszteletére. A vacsora részét képezte az a borkóstolás, amelyhez a rimaszombati **Gemerprodukt** szőlészeti szövetkezet képviselői szolgáltatták az isteni nedűt. (Amelynek egy-egy évjárata és fajtája megkóstolása után valószínűleg Mátyás király is megnyalta volna a szája szélét.) Van tehát jó bor is, tenni akaráss is szép Gömörországban, s a civil kurázsira sem lehet panasz. A Gömörország Polgári Társulás célja ugyanis a történeti Gömör és Kis-Hont felemelkedése, a régió természeti és kulturális örökségének megmentése, fejlesztése. Akik ezért nem sajnálják az időt és a fáradságot, erkölcsi elégtételük egy majdan virágzó régió létszen.

Kövesdi Károly

Indulás a koszorúzáshoz • Gecse Attila felvétele

Jankósik Zoltán köszönti a megjelenteket • Gecse Attila felvétele

Szőlőültetés, királyi segédlettel • Gecse Attila felvétele

Készül az ország pénze • Gecse Attila felvétele

Jelenet Mátyás király életéből • Gecse Attila felvétele

Pásztorok áldomása

Pásztortalálkozó Pál István az utolsó dudás tiszteletére – ahol megelevenedett a muzsikáló pásztorok tovább élő tudománya és hagyománya

Úr Jézus, indítunk!...mondják a pásztorok, mikor a delőlő nyáját újra útnak indítják, és pásztorbotjukat az ég felé emelik és meglendítik. Aztán előkapják furulyájukat vagy tárogatójukat, és egy szép dallamra váltanak. Sokan úgy gondolják, hogy ezzel csak az idejüket mulatják. De ők tudják a legjobban, hogy ez nem így van. A nyáját terelgetik vele. Mert amerre megy a pásztor, amerre dallik az éneke, muzsikája, arra legel a nyáj is izesen. Így tanulja meg ezt majd a bojtár, és száll apáról fiúra ez a nem is könnyű „tudomány” évszázadok, időtlen idők óta...

Így terelgettük most össze mi is a „széledő nyáját” a hagyományos pásztordinasztiák még élő és gyakorló tagjait Torna, Borsod, Gömör, Nógrád és Hont lankáiról, tanyáiról, és „indítottuk” útjára a pásztortalálkozót.

Legfontosabb célunk az volt, hogy ennek a mára már szinte teljesen eltűnőben lévő pásztorkultúrának helyet és teret adjunk. Olyan találkozási pontot kívántunk kialakítani Várhosszúréten, amely egyszerre szól a múltnak, a mának és a jövőnek.

A múltat jelen esetben azok a muzsikáló pásztorok képviselték, akik a maguk teljes minőségében még élő kultúráként hordozták és hordozzák magukban a pásztor-ság valódi hagyományát: a mesét, a dalt, a muzsikát, a

fortélyt és a furfangot, az imát és a gyógyítást, a pásztor-ság csínját-bínját.

A mindentudásukat. És a derűt.

A pásztortalálkozóra a meghívott 70 pásztoremler közül 50 eljött.

A más azok a muzsikusok, mesemondók, kézművesek és más mesterségbeliek képviselték, akik a pásztorkultúra értékeit tovább viszik és adják, valamint azok a mai gazdák, akik a mai modern állatgazdálkodásban sem felejtették el, hogy ennek a gazdálkodási ágnak komoly hagyománya és tudománya van, akik hajlandók áldozni a gazdaság mellett a szellemi tőkére is.

A jövőt pedig természetesen a gyermekek és azok az ifjak képviselték, akik itt lehetőséget kaptak magukba szívni mindezt, hogy a pásztorok tudása tovább hagyományozódjék.

Célunk volt továbbá, hogy méltó helyre kerüljön vissza a köztudatba ez a méltatlanul elhanyagolt ága szellemi és gazdasági kultúránknak.

Reméltük, hogy találkozónkra odafigyelve újabb és újabb rejtékhelyekről kerülnek elő majd élő és tárgyi ereklyék. Számos pásztor hozta el sokáig őrizgetett kincseit.

Találkozónk szellemi tartalma és színvonala, valamint

Pál István, a főszervező Badin Ádám és Ulman István társaságában • Jozef Peniaško felvétele

annak kedvező fogadtatása folytán reményeink szerint a mai állattenyésztő gazdák közül egyre többen lesznek majd, akik odafigyelnek a pásztorság szellemi és kulturális hagyományainak továbbéltesére.

Reményeink szerint a találkozót felhívta a figyelmet a pásztorkultúrában rejlő, még fel nem kutatott értékekre, amelyek csak ilyen oldott közegben tudnak előjönni, hisz a találkozónak egyszerre volt szakrális és vásári jellege, odafigyelve minden apróságra, ami a pásztorok tudományát és hagyományát a múltban és mában jellemezte és jellemzi.

Társadalmilag egy mára egyre inkább a perifériára sodródó, a magyarságnak ugyanakkor szellemi és gazdasági kultúrában rendkívül sokat jelentő és adó, értékőrző társadalmi rétegnek szeretnénk volna visszaadni a méltóságát és rangját.

Ez a célunk a pásztortalákozó megszervezésével nemcsak elkezdődött, hanem megteremtette a további rehabilitáció rangos esélyét.

A találkozón itt volt nemcsak **Pál István**, az utolsó dudás, de dallamait tovább muzsikáló tanítványai: **Juhász Zoltán, Dsupin Pál, Agócs Gergely, Bese Botond**, valamint az összes élő pásztormuzsikus és énekes (**Laczkó János, Cselényi József, Bárczy István, Nagy János, Árvai Sándor, Katyi János, Gubo József, Mogyorósi József** és még sokan), itt voltak a pásztortáncokban jeleskedő **Mezei Lajos** tanítványai Borzováról, az **Ilosvai**, a **Búzavirág** együttesekből, itt voltak a kolompások Szilicéről, a csen-

gősök, kampósok Edelényből, valamint a pásztorművészetben jeleskedő számos kézműves; itt voltak a palóc mesemondók, és nem utolsósorban a legjobb pásztorkonyhát vezetőik, akiknek tudásuk megmérettetett.

Nem utolsósorban itt volt velünk a muzsikáló pásztorok zenéjét magas színvonalon továbbadó **Fonó** zenekar Budapestről. Mátyás király áruházában szintén itt járt.

Darmo Istvánra, a gömői pásztorok 2007 őszén 96 évesen elhunyt jeles képviselőjére pedig **Varga Norbert** közreműködésével kiállítással emlékeztünk.

Komoly szándékunk volt, hogy a találkozóra bevonjuk a lehető legtöbb modern pásztorgazdát, vállalkozót, akiknek szerves együttgondolkodása és munkálkodása lehet a záloga annak, hogy a mában és a jövőben ez a kultúra a maga természetes közegében is továbbéljen, és a gazdasági gondolkodás természetes velejárója legyen, hogy hozzájáruljon az állatgazdaság, valamint a pásztorkultúra és művészet természetes fejlődéséhez. A gazdák támogatása nélkül a találkozót nem tudtuk volna ilyen méltósággal megvalósítani.

Pirkadattól hajnalig szólhatott 2008. május 31-én Várhosszúréten a *Buzgó-fogadó*ban és környékén a pásztornóta, mese, muzsika, tánc és ima – a **pásztorok áldomása**.

„*Mintha pásztortűz ég őszi éjszakákon...*” hangzottak föl **Koncz Károly György** szájából **Arany János** szívszorogató sorai, és megszólaltak az óriáskolompok, a pásztorok pedig a tárogatók hangjára átvonultak a pásztorok kapuján, amit **Ulman István** faragott Pál István és a pász-

Muzsikáló pásztorok a Fonó Együttes tagjaival • Jozef Peniaško felvétele

torok tiszteletére. Ez volt a találkozó sok szép pillanata közül talán a legmegindítóbb és a leginkább elgondolkodtató.

Hogy tenni kéne, még nagyon sokat kéne tenni értük, értünk, hogy megmaradjunk és továbbéljünk azzal a méltó és nyugodt derűvel, ami a pásztorokból árad.

Még mindig árad...

Badin Ádám

Pál István dudán játszik • Jozef Peniaško felvétele

Árvai Sándor és Cselényi József • Jozef Peniaško felvétele

Ulman István bemutatja Pál Istvánnak a tiszteletére faragott kaput • Jozef Peniaško felvétele

Váratlan fordulat(ok)

Nehéz pasztorációs feltételek mellett, az elfáradt fő-tisztelendő úr néhány évvel ezelőtt már mint nyugdíjas, segédlelkési minőségben került Rimaszombatba. Működési köre a magyar ajkú hívek számára a szentmise bemutatására korlátozódott. Az istentiszteletnek a szentáldozaton kívül fontos része a szentbeszéd. A liturgia szerinti evangéliumot az atya értékes prédikációkban fejtegette. A tanítás és az időszzerű gondolatok azonban őt esztendő óta, adott körülmények miatt, nem jutottak el a hívők tudatába. Néhányan a múlt év júniusában írásbeli kérelemmel fordultunk **Eduard Kojnok** rozsnyói püspök úrhoz. Plébániánkra magyar anyanyelvű plébános kinevezését kértük, aki hosszú távon igazi pásztorunk lehet. Az elvilágiasodott társadalom kihívásának megfelelni tudó hitoktatókra, hitszónokokra van szükség. Rimaszombatban a négy-öt középiskolából csupán a református gimnáziumban folyik római katolikus hitoktatás magyar nyelven. Ott is a guszonai esperes-plébános tanít. A magyar ajkú papok hiánya éppen ezen a területen súlyos. **Széman és Radány** plébánosok idején **Korpás, Jávorszky és Durzó** rimaszombati fiatalok választották a papi hivatást. A püspök úr válasza a következő volt: [fordításban] „*Smuda dékán úr azt mondta, hogy teljes erejével végzi a szolgálatot, aminek örülök... Imádkozzanak a papi hivatásokért, különösen a magyar hívők esetében. A magyar papok a tiszta magyar parókiákon vannak, és csak a magyar plébániák állnak üresen. Még jó, hogy vannak szlovák papok, akik magyarul akarnak szolgálni.*” (2007.7.2.)

Más nem maradt hátra, minthogy eszünkbe jusson a bibliai idézet: „*Zörgessetek és megnyitattik*”. Aztán a csodálatos: „Deus ex machina”, váratlan fordulat villant föl előttem, amikor január végén hivatalos ügyintézés során megismerhettem Mgr. ThLic. **Földeáky Péter Fülöp** diakónus urat. Elmondta, hogy december végén Rózsnyón szerpappá szentelték. A püspök úr plébániánkon a magyar hívekkel való törődés feladatával bízta meg. Ezentúl a szentbeszéd már az ő feladatai közé fognak tartozni. Hamarosan felderítettük ősi rimaszombati gyökereit. Hat éves koráig itt nevelkedett nagyszüleinél, **Földeáky Bélánál** és feleségénél, született **Szalontay Máriánál**. Később is a nyári vakációk jelentős részét városunkban töltötte. Így megismerte a nagymama rokonait, kortársait, és továbbra is tartotta óvodás társaival a kapcsolatot.

Talán már templomunkban a gyakori ministrálás során érintette meg az Úr hívása. A mélyen vallásos nagymama szerette volna, ha unokája a papi pályát választja. Később szülei szülővárosából, Pozsonyból Bécsbe költöztek. Itt is érettségizett. Teológiai tanulmányait Bécsben, az ottani *Alma Mater Rudolfina* egyetemen, majd Budapesten a *Pázmány Péter Hittudományi Egyetemen*, a továbbiak során Rómában a *Pápai Gergely Egyetemen* végezte. Külföldi útjai során eljutott Németországba, Svájcba, Angliába, sőt az Egyesült Államokba is. A múlt év végén Rómából jövet Rózsnyón a püspök úrnál abbéli

vágyát fejezte ki, hogy rokoni kötődése folytán Rimaszombatban szeretne papi hivatást teljesíteni. A kiskorától imádott, de súlyos beteg nagymama a bécsi kórházban még boldogan vette tudomásul, hogy szíve vágya teljesülni fog. Csakhamar megtudtuk, hogy városunkat rendkívüli megtiszteltetés éri.

Az egyházi rend feladása általában azon püspöki székhely katedrálisában történik, ahol az egyházmegye papijává szentelik a diakónust. A püspök úr úgy döntött, hogy a papszentelés a „*Ratione familiaritatis*” illetékeség elve alapján városunkban lesz. Plébániánk történetében nem találunk ilyen nagyjelentőségű eseményre utaló bejegyzést.

Február 9-én a magyar hívek képviselőinek a plébánián tartott összejövetelén üdvözlöttük körünkben a diakónus urat, és a passió előadásával kapcsolatos gondolat is sikerült rendezni. Ezután a kérelmet szövegezők hűsvét keddjén, első találkozásjukon felmérték az ordináció ünnepeivel kapcsolatos tennivalóikat. Előkészítettük a szlovák hívekkel közös, a zeneiskola alagsorában tartott gyűlést. Itt **Szomolai Tibor** részletes tervet adott elő, és a feladatok is gazdára találtak. Kiváló szervezőmunkájával sikerült a plébánia híveit a közös cél érdekében egyesíteni. Mint később mondta, nem akadt, aki kérését elutasította volna. Külön ki kell emelni a **Csirke házaspár, Pelle Tibor, a Pelle házaspár, Anton Blaževka, Gulik Peter, Kvietiková Jarka, Kollár Gyula, Vilhan Milan, Básti Ottó** és mások áldozatkészségét.

A pap életében az egyházi rend felvétele és az első szentmise, hivatása betöltésének kezdete és a legjelentősebb esemény. Az 5-6 esztendő stúdiuma a teológia és az azzal kapcsolatos tudományok elsajátítását, de főként a hivatástól elválaszthatatlan lelkiélet elmélyítését jelenti.

Földeáky Péter Fülöpöt áldozópappá április 26-án, a rimaszombati Keresztelő Szent Jánosról elnevezett római katolikus plébániatemplomban szentelték föl. Tanulmányai során sok kiváló egyházi személyiség ismerte meg őt. Nagy megtiszteltetés érte, amikor őexcellenciája monsignor **Karl Josef Rauber** érsek, aki pápai nuncius a Belga Királyságban és a Luxemburgi Nagyhercegségben, kézrátételével szentelte pappá.

Általában ez a megyéspüspök feladata és privilégiuma, de ez esetben Kojnok püspök úr szívesen átengedte ezt az érsek úrnak, hiszen ő és a szentelendő már több mint 15 éve ismerik egymást, még amikor Rauber érsek úr nuncius volt Svájcban és Magyarországon.

Az ünnepi szentmisével egybekötött szertartáson celebrált monsignor Eduard Kojnok rozsnyói megyéspüspök, monsignor Dr. **Németh László** pápai prelátus, őszentsége tiszteletbeli káplánja, valódi és titkos pápai kamarás, a *Pápai Magyar Intézet* rektora, az olaszországi magyarok főlelkésze, főméltóságú főtisztelendő **Bartal Károly Tamás** jászóvári premontrei apát, főtisztelendő Dr. **Vadkerti István** rimaszombati esperes, guszonai plébá-

nos, **Jozef Dluhoš** helybéli plébános, esperes, valamint további 30 távolabb és a környékünkön működő lelki testvér.

Az ünnepi szertartást 10,30-kor a plébániáról a templom főbejáratán keresztül bevonuló egyházi személyiségek menete nyitotta meg. A rendezők a várható nagyszámú részvételre való tekintettel gondoskodtak a templom északi falán az ünnepség lefolyásának a vetítéséről.

Az egybegyűlt vendégeket városunk lakossága nevében MUDr. **Czifruš István** polgármester úr szlovák és magyar nyelven üdvözölte. Az egyházi rend feladását és az egyházi méltóságok látogatását városunkban nagy megtiszteltetésnek és a hívek maradandó lelki élményének tekintette. A hívek nevében magyar nyelven **Danis Tamás** mondott köszöntőt. Tolmácsolta, hogy a napi gondokkal küzdő lelkek kérik az evangéliumi tanítás anyanyelvű átadását. Jó pásztorra van szükség, aki a félmondatokat is megérti. Most hosszabb idő után egy reménysugár tűnik föl. Isten áldása az, ha a népnek saját soraiból van főpásztor, lelkiatyja. Városunkhoz kötődő Péter Fülöp megértette a kihívást, és **Mózes** szavaival válaszolt: „*Uram, legyen, mint parancsolod, megyek, hová szavad vezet.*”

A nagytekintélyű és becses vendégeket a szlovák hívek nevében Anton Blažička üdvözölte. Háláját fejezte ki, hogy templomunkban vehetünk részt a felbecsülhetetlen jelentőségű egyházi eseményen.

A pappá szentelés ünnepélyes szertartása latin, a könyörgések és imák, valamint a népének felváltva szlovák és magyar nyelven hangzottak el. Az áldozópappá szentelendő a *Mindenszentek* litániáját arca borulva hallgatta végig, kifejezve a papnak Jézus Krisztus tanítása és az egyház iránti feltétlen engedelmisségét. Az érsek úrnak erre az alkalomra írt homíliáját magyar nyelven a jászóvári premontrei apát úr tolmácsolta. Ennek egyik gondolata: „*Az, aminek fontosnak kell lennie az ön életében, a spiritualitás, a lelki beállítottság, és nem a funkcionalitás, melynek lényege a tett Krisztus szellemében, és nem lesz ez üres emberi tevékenység.*”

A lépcsőn térdén álló felszentelendő fejére az érsek atya kézzel adta a szent hatalmat a szent hivatalhoz és a kegyelemosztó tevékenységhez. Közben **Lévay Tibor** kvartettje a *Veni creator spiritus* c. művet adta elő. Majd a kézfelkenés, a kehely és a patena átadása után a lelkiatyák békecsókja során az *Ave Verum* dallama méltó módon mélyítette az áhítatot. A hívek által magyarul énekelt *Isten báránya...* után a Communio ideje alatt a kvartett a *Sacrum convivium* c. művet énekelt. A most már áldozópappá szentelt paptársaival együtt concelebrálta az Eucharisziát, majd kiszolgáltatta az oltáriszentséget a híveknek.

A szertartás végeztével, a *Pápai Himnusz* eléneklése után, az egyházi személyiségek ünnepi menete a főbejáraton keresztül a plébánia épületébe vonult. Az emeleti termekben a hívők vendéglátói szaktekintélyek (**Slovak Jozef** és **Pelle Gyula** urak) irányításával gondosan előkészített ünnepi ebédet szolgáltak fel.

Április utolsó, húsvét 6. vasárnapján, ragyogó napfényre ébredt városunk lakossága. A Fő téren fél tíz órai kezdettel mutatta be Péter Fülöp atya első szentmiséjét. Erre az alkalomra a betléri múzeumban őrzött igen értékes kazulát ölthette fel. **Mária Terézia** királynő 1776-ban alapította a rozsnói püspökséget, és ezt a miseruhát feltehetően **gróf Révay Antal** püspöknek (1776–1780) ajándékozta. A főpapok (Rauber érsek, **Lukač** általános helynök úr, az apát úr) concelebrálása emelte a primícia ünnepélyességét. A liturgia könyörgéseit, a zsolnárokat **Michal Pásztor** szepesi szerpap énekelte, és **Jozef Sukanik** orgonaművész, kispap kísérté szintetizátoron. Az istentisztelet latin, szlovák és magyar nyelven folyt. A két egyházi énekár népeket városunk *Sobotienka*, a gyetvai *Detva* és a besztercebányai *Cementár* egyesített fúvószenekar **Lévay Tibor** karnagy vezetésével kísérté. Bartal Károly Tamás apát úr szentbeszédében **Mécs László** sorait idézte:

„*Csak annyit tudtam, Valaki szeret,
Valaki nagyobb minden boldogságnál,
Minden csendnél és minden szerelemnél,
Nagyobb a Földnél és nagyobb az égnél,
Tudtam, szeret. És ennyi az egész.*”

„*A legnagyobb hiánycikk ma a világon a szeretet.
Mindnyájan a szeretet koldusai vagyunk... Péter Fülöpöt a
Mester választotta. És ma a Mester vezette tekervényes
utakon át az oltárhoz itt, Rimaszombatban.*”

Szlovák nyelven Dr. **Štefan Kosturko** korompai esperes-plébános úr a pap személyének tulajdonságait és az iránta való elvárásokat taglalta.

A felajánlás és az átváltozás liturgiája alatt az oltárt körülvevő paptársak concelebrálása mélységes áhítattal töltötte el a Fő téren egybegyűlt hívek seregét. A *Mi Atyánk* és az *Agnus Dei* együttes éneklése után az áldoztatás idején a *Győzelemről énekeljen...* c. éneket kísérték a fúvósok.

A concelebráló lelkiatyák és az újmiséis áldásosztása után Anton Blažička mondott köszöntőt, majd e sorok írója szólt. Hangsúlyozta, hogy kiváló emberi tulajdonság felismerni a feladatokat és beleélni magunkat mások helyzetébe. Ez a megértés, az együttműködés záloga.

Ifjú áldozópapunk a mise végeztével a híveket meghívta a plébánia udvarán és a zeneiskola alagsorában elkészített agapera. A Pápai Himnusz éneklése után a fúvószenekar által kísért *Boldog asszony anyánkat* éneklők a templomból kivonuló ünnepi menetet követték a parókiára.

Az ünnepséget követő hétfői napon a rendezők záró értekezletén olvasta fel Mgr. ThLic. Földeáky Péter Fülöp atya monsignor Eduard Kojnok megyéspüspök úr dekretumát, melyben az újmisést mind a szlovák, mind a magyar hívek szolgálatára a rimaszombati plébániára kápláni minőségben 2008. május 1-ével kinevezi.

Lévay Tibor és kvartettje • Gál Miklós felvétele

Az ünnepi szertartás után Rauber érsek úr, Kojnok püspök úr, a felszentelt pap és családja • Gál Miklós felvétele

A primicián résztvevők • Gál Miklós felvétele

Rauber érsek úr kézrátétele • Gál Miklós felvétele

Utóhang

Bibliai évünk második negyede maradandó lelki élményt adott. Talán a rozsnyói egyházmegyében nem is találhattak olyan plébániát, ahol méltóbb módon készítették volna elő és ünnepelték volna meg az április végén megvalósult papszentelést és első az szentmise bemutatását.

A katolikus hívők öröme egyöntetű volt.

Minden mulandó, ez az élet velejárója. Június vége egyeseknek meglepetést, másoknak csalódást, valakiknek pedig kimondhatatlan fájdalmat, vagy megalázást jelentett. Egyesek mellőzésnek, mások félrevezetésnek vették Péter Fülöp atya gyors távozását. A borúlátók januárban kelt hírekre hivatkozva, kételkedve mondták: „Nem fog ittmaradni”. Templomunkban mondott utolsó szentmiséjét megdöbbenés kísérte, mely a búcsú gondolatát is elfojtotta.

Városunkban kápláni minőségben sokat tehetett volna hitünk elmélyítése, gondjaink orvoslása, az ifjúság nevelése terén. Lehet, hogy Rimaszécen plébánosi minőségben, az új közösségben is gyümölcsöző lesz munkája.

Csüggedtségünk orvosa a remény, hogy a Gondviselő, a földieket irányítva, körülményeinket jobbra fordítja.

Danis Tamás

A 2008-as Rovás Alkotótáborról

A Rimaszombathoz közeli Kokava-Línia üdülőközpontban augusztus 2-től 9-ig zajlott a Rovás idei nyári képzőművészeti és iparművészeti tábora. Az alkotótábor a társaság gyermek tehetséggondozó programja részét képezte.

Gyönyörű környezetben, égis éré fenyőfák alatt, lankás hegyi legelők közvetlen közelében, friss levegőn, nap-sütésben, néha esőben, juhok és lovak társaságában, mesés faházak között történtek a foglalkozások. Kevés ennyire kiválóan és színvonalasan megszervezett nyári program van ebben az országban, amely egyben szórakoztató, vidám és precízen kivitelezett továbbképzést biztosít gyerekeknek, értelmesen töltve el a szünidő néhány napját. A résztvevők többé-kevésbé „visszajáró lelkek”, az újak tőlük kapták az információt a táborról, amely idén már sorrendben a 14. volt.

A délelőtti foglalkozások különböző szekciói reggel 9 órakor kezdték a munkát és dolgoztak ebédig. Ebéd után hosszabb pihenő, fürdés, sport, túrázás, délutáni foglalkozások következtek, este 18 órakor vacsora, utána lovaglás és kvadozás sötétedésig. Tábortűz, móka, szórakozás, 23 órakor takarodó és lámpaoltás. Íme, három mondatban elmondva, összefoglalva a lényeg. Viszont ennyire leegyszerűsíteni a dolgot azért mégsem lenne szabad.

A festészet szekciót **Tóth József** festőművész vezette, aki a besztercebányai művészeti akadémia absolvensé, a *Kassai Márai Gimnázium* művészeti osztályának tanára. A festészet iránt érdeklődők a tábor végére igazi mester-

műveket vihettek haza. Olyan A2-es farostlemeze készült műveket, amelyekkel az alkotóik bármelyik művészeti iskola diákjaként is megállnák a helyüket. A szobrászat szekciót **Jozef Suchoža** szobrászművész vezette, aki szintén a besztercebányai akadémián végzett és az itteni szobrászati tanszék tanársegédje. Agyaggal és gipsszel foglalkoztak, és a jelentkezők megtanulhatták a formázás és a gipszöntés fortélyait. A grafika szekciót **Kiss László** encsi grafikus, a *Váci Mihály Gimnázium* tanára vezette, aki főleg monotípiákkal és linómetszéssel foglalkoztatta a tőle tanulni vágyó fiatalokat.

A figurális rajz szekciót egy fiatal képzőművész, **Gyenes Gábor**, a pozsonyi képzőművészeti akadémia diákja vezette. Nála a felvételi vizsgához szükséges alapokat, a portrét, a félalakos és egészalakos stúdiumrajzok készítését, az árnyékolás és a helyesen értelmezett arányos rajzot tanulhatták meg az érdeklődők. A fotó és filmművészet volt a legnépszerűbb szekció, ezt három csoportra kellett osztani a nagy érdeklődésre való tekintettel. Az egyes csoportokat **ifj. Szaszák György**, a *Kassai Műszaki Egyetem Képzőművészet Tanszékének* diákja, **Szekeres Éva**, a Rimaszombati Városi Televízió szerkesztője és **Kovács Oszkár** mérnök, kiváló fotográfus vezette. Az Ipoly vendégház borozójában egy kiválóan felszerelt stúdiót hoztak létre, ahol rövidfilmeket is készítettek a fotózás és a vágás elsajátítása mellett. Filmeket néztek és elemeztek, megtanulták a digitális felvételek számítógépes feldolgozását és az

Pillanatkép a táborból • A szerző felvétele

Pillanatkép a táborból • A szerző felvétele

Pillanatkép a táborból • A szerző felvétele

egy programok kezelését. A dekor szekció, amelyet **Krúzs Judit**, a Kassai Műszaki Egyetem Képzőművészeti Tanszékének diákja vezetett, ékszerkészítéssel és különböző lakásdíszekkel foglalkozott. A bőrművészek **Ladóczy Vilmos**sal éjt nappallá téve dolgoztak, ami rengeteg karkötőt, nyakéket, övtáskát, övet és egyéb csecsebecsét eredményezett. A mozaik szekciót **Ferdics Béla** szobrászművész, a pozsonyi képzőművészeti akadémia abszolvenséje vezette, aki a szakma avatott mestere. Szekciójában a gyerekeken kívül a felnőttek is megfordultak, gipszkartonra kisebb-nagyobb üvegmozaikot készítettek. A bizánci jellegű, apró, részletes, figurális és ornamentális mozaikoktól a teljesen elvont, nonfiguratív mozaikdíszekig, minden előfordult.

A Rovás-táborok legfőbb célja a kezdetektől az, hogy kifinomult, jóízű, a művészetek felé nyitott, értelmesen gondolkodó fiatalokat neveljen. Szellemisége értékteremtő, haladó gondolkodású és nyitott minden náció felé.

Szabó Ottó festőművész, a pozsonyi képzőművészeti akadémia abszolvenséje, a Kassai Iparművészeti Középiskola tanára és a Rovás vezetője így nyilatkozott:

„Hogy mi a célunk ezekkel a táborokkal? Mindenekelőtt olyan alkotótáborokat szeretnénk, amelyek művelődési és kulturális táborok is egyben, amelyek segítenek művészeti és kulturális értékeink továbbadásában. A különböző képzőművészeti technikák oktatásán kívül törekszünk az irodalmi és publicisztikai ismeretek fejlesztésére, a színházmesterség és előadóművészet, a népművészet és

a kézművesség legalapvetőbb jellemzőinek megismertetésére és kellő érdeklődés esetén az alapok kiművelésére, majd ezek továbbfejlesztésére későbbi táborok idején. A jóízű és az esztétikai érzék fejlesztése a legalapvetőbb célunk, de nem törekszünk feltétlenül arra, hogy mindenkiből alkotóművész legyen – az értő szellem számunkra fontosabb, akár alkotóművész lesz valakiből, akár befogadó értelem. A szépet keresve hívjuk fel a fiatalok figyelmét a világ sokszínűségére és legfőképpen arra, hogy az egyes népek és nemzetek is pusztán színfoltjai és részletei a nagy egésznek – az emberiség kultúrtörténetének”.

A másik, nem kevésbé fontos szándék, hogy elejét vegyék mindenféle intolleranciának, a másság elutasításának, gyűlölködésnek – hiszen a művészetek nyelve egyetemes és főleg a képzőművészet esetében lényeges, hogy mentes legyen mindennemű nacionalizmustól.

Elsősorban a művészetek segítségével szeretnének oktatni és nevelni. Másodsorban szeretnének tevékenyen hozzájárulni egy új generáció szellemi kicsiszolásához és fejlődéséhez. Harmadsorban esélyt kínálnak a tehetségek számára, hogy kibontakozhassanak, hogy megfelelő mesterek segítségével valódi művészekké válhassanak. Továbbá, de nem utolsósorban szeretnék közel hozni a különböző nemzetiségeket, biztosítani a lehetőséget az ismerkedésre és a barátkozásra – egymás elfogadására, az igazi emberi értékek előtérbe helyezésére. Mindezekon túl a Rovás tagságát jelentő művészeknek és értelmiségieknek, valamint az oktatóként meghívott vendégeknek, művészeknek és tanároknak olyan szimpóziumot szeretnének biztosítani, ahol az egyéni elképzelések – úgy az oktatási folyamatban, mint az alkotótevékenységét illetően – méltó környezetben konfrontálódhatnak.

Kovács Ágnes

Pillanatkép a táborból • A szerző felvétele

„Énekeljete az Úrnak!”

Az I. Vox Columbella Kórustalálkozó Szepsiben és környékén

A címben jelzett mondat volt az augusztus utolsó hétvégéjének jelmondata Szepsiben, Ájban, Kassán és Tornaújfaluban. Az ötlet a szépsi *Vox Columbella Kórustól* jött, amely tavasszal a galántai *Kodály napokon* ezüst minősítést szerzett. Amit talán annak is köszönhet, hogy a 35 éve kiválóan működő aranykoszorús kassai **Csermely Kórus**sral szoros kapcsolatban van. **Bodnár Attila** karnagy, aki **Havasi József** keze alatt érlelődött középiskolás kora óta a Csermelyben, s az önálló alig négy éves karmesteri tevékenysége során sok közös próba és fellépés valósult meg e két lelkes és színvonalas csoport együttműködésében. Újévi koncertek, ünnepi köszöntők (Jászón, Kassán, Tornán, Szepsiben), avagy a tavalyi barokk mise bemutatója az Aggteleki-barlang koncerttermében, hogy csak néhányat említsünk. Nem csoda, hogy Galántán 15 közös tagot számlálhatott a közönség, akik mindkét együttesben énekelnek, s ebből nyolcan szépsiek.

A Vox Columbella (Kisgalamb Hangja), amely nevét a város címere és a Szentlélek tiszteletére emelt temploma alapján választotta, két éve a 150 éves mezőkeresztési kórusünnepségen ismerkedett meg a székelyföldi *Cantus Firmus Vegyeskar*al. Tavaly már meghívást is kaptak Sepsiszentgyörgybe egy **Kodály Zoltán** emlékére rendezett fesztiválra, amelynek élményét az is fokozta, hogy a csíksomlyói búcsúban is jelen lehettek. Ilyen előzmények után döntötték el, hogy ezeket az énekes, dalos alkalmakat egy-egy jeles eseménnyel egybekötve rendszeressé kell tenni. Jó alkalomnak kínálkozott a *Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének* országos tanévnyitója a kassai Szent Erzsébet-dómban és a Tornaújfaluban rendezett *Bódva völgyi dalos találkozó*. Ráadásul négy munkaszüneti nap követte egymást, s amit anyagiakban nem tudtak előteremteni a szervezők, azt jelenlétükkel, saját munkájukkal pótolták. Szepsiben a római katolikus templomban

*Cantus Firmus (Erdély) a Szent Erzsébet-dómban
A szerző felvétele*

Gábor Bertalan esperes-plébános, pápai káplán köszöntötte a csoportokat, végül pedig **Iván László** alpolgármester fejezte ki háláját a csodálatos kórusmuzsikáért, különösen a műsor végén közösen előadott Kodály által komponált *Ének Szent István királyhoz* című mű előadásáért.

A kassai országos tanévnyitón ugyancsak a karzatról, a háttérben hallatták hangjukat, de éppen ez a magyar és latin ének adta meg igazi történelmi hangulatát újra annak a szent helynek, ahol az építése óta szinte minden királyunk megfordult és imádkozott. Emlékezetes marad mind a kezdő pedagógusok, mind az első osztályba lépők számára, hogy itt áldották meg első lépéseiket (**Pásztor Zoltán** püspöki helynök, **Tarr Katalin** szesztai és komáromi református lelkész). Az ünnepi szónokok, köztük **Lezsák Sándor**, a MK Országgyűlésének alelnöke, **Csáky Pál** az MKP elnöke, **Pék László** (egykori kassai diák), az SZMPSZ elnöke a pedagógusokhoz, szülőkhöz, diákokhoz szólva mind az anyanyelv őrzésének alapvető fontosságát emelték ki, de elhangzott az önrendelkezés igényének időszerű kívánalma is.

A sepsiszentgyörgyiek (lévén a kórus többsége szintén pedagógus), bár először jártak Kassán, a magyar történelem emlékeit és hangulatát felidéző utcák és épületek látán hamar feltalálták magukat, és boldogok voltak, hogy Krasznahorkát sem hagyták ki vendéglátóik a programból. Szálláshelyükön, Ájban szintén sok meglepetés érte őket. Nem azzal, hogy a környezet szinte a Székelyföldet utánozza, s a vendégszeretet is hasonló volt, hanem azáltal, hogy abban a faluban töltöttek négy napot, és énekelhettek a községnek, ahová Kodály Zoltán küldte a negyvenes évek elején **Vargyas Lajost** gyűjteni. **Gajdos Irén** polgármester-asszony ténykedésének van látszatja a faluban, s a külsőségek tartalmat is kapnak. Nemsokára talán egy *Vargyas-emléksarok* is őrzi majd a népdalgyűjtő emlékét.

Az utolsó közös koncert, ahová a mezőkeresztési vegyeskar, férfikar és citerazeneke is eljött, Tornaújfaluban volt, a zsúfolt művelődési házban, kiváló szervezésben (fiatalos lendülettel, de a hagyományokhoz hű módon). Bodnár Albert polgármester és Gábor Bertalan esperes ajándékai mellett a legszebb ajándék az énekből való egymásra találás, árvaságra rendelt közös sorsunk tartóhatatlanságának felismerése, és a határokat nem ismerő összetartozás érzése volt.

Lesz folytatás!

(Mihályi Molnár László)

Cantus Firmus – László Attila karnagy vezetésével • A szerző felvétele

Csermely kórus – Havasi József karnagy • A szerző felvétele

Vox Columbellae • A szerző felvétele

Csoportkép Torna várával a háttérben • A szerző felvétele

Dél-Gömör öröksége Új állandó kiállítás a putnoki Gömői Múzeumban

A Gömői Múzeum székhelye Putnok egyik legrégebb épülete, az 1600-as évekből származik. Putnok neves történetírója vámházként említi. Az évszázadok során többszöri felújítás és átalakítás után nyerte el a mai formáját.

A múzeumi intézmény, Dr. **Ujváry Zoltán** tanszékvezető egyetemi tanár kezdeményezésére, 1987-től működik a jelenlegi épületében. Putnok Város Önkormányzata **Tamas Barnabás** polgármester vezetésével, a múzeum fontosságát szem előtt tartva, nagy hangsúlyt fektetett az épület karbantartására és felújítására. Az elmúlt húsz év alatt az első jelentős renoválás 1997-ben történt, amikor egy irodahelyiséggel és egy galéria-résszel bővült az intézmény, így megoldódott az adattár és a könyvtár elhelyezése. Jelentősebb beruházásra a 2006-2007-es években került sor. Putnok Város Önkormányzata a régi épület teljes körű felújítását tűzte ki célul, melynek során megtörtént a tetőszerkezet és a nyílászárók cseréje, valamint a fűtés korszerűsítése. A munkálatok befejezésével az épületkomplexum impozáns egységet alkot.

A megújult múzeum a *Dél-Gömör öröksége* című kiállítással nyitotta meg újra kapuit, 2007. október 23-án.

A Gömör-Szepesi érchegység és a Bükk hegység között elterülő Gömör vármegye déli folyóvölgyeiben a magyarság a kora Árpád-korban telepedett meg. A 14-15. század-

ban északon megnőtt a szlovák népesség aránya, a bányavárosokba pedig a nagyszámú német lakosság költözött. A huszita háborúk, a török hódoltság, a Thököly- és Rákóczi-szabadságharc küzdelmei visszavetették a terület fejlődését. A megrázkódtatásokat a vármegye a 18. század közepe táján kezdi kiheverni, leginkább a bányaművesség és a vasdolgozás fejlődik.

A 19. század derekán Gömör – az 1802-ben hozzácsatolt Kis-Honttal együtt – már az ország legiparosodottabb megyéje. Virágzik a kisipar majd minden ága, a földművelés (gabona-, szőlő-, zöldségtermesztés) és az állattenyésztés is, valamint a kereskedelem. A Sajó völgyén halad ugyanis a Felvidéket az Alfölddel, Erdéllyel összekötő egyik legfontosabb kereskedelmi útvonal. A gazdálkodásra kevésbé alkalmas részeken megnőtt a jelentősége az erdőmunkának.

A trianoni békeszerződés után a történeti vármegye 281 településéből mindössze 21 került Magyarországhoz. Ezzel Gömör, mint önálló vármegye megszűnt, de magyarul lakta területét továbbra is néprajzilag önálló tájegységként kezeli a kutatás, hiszen az itt élőket a közös múlt, a hasonló gazdasági-társadalmi feltételek, az egyező kulturális örökség köti össze.

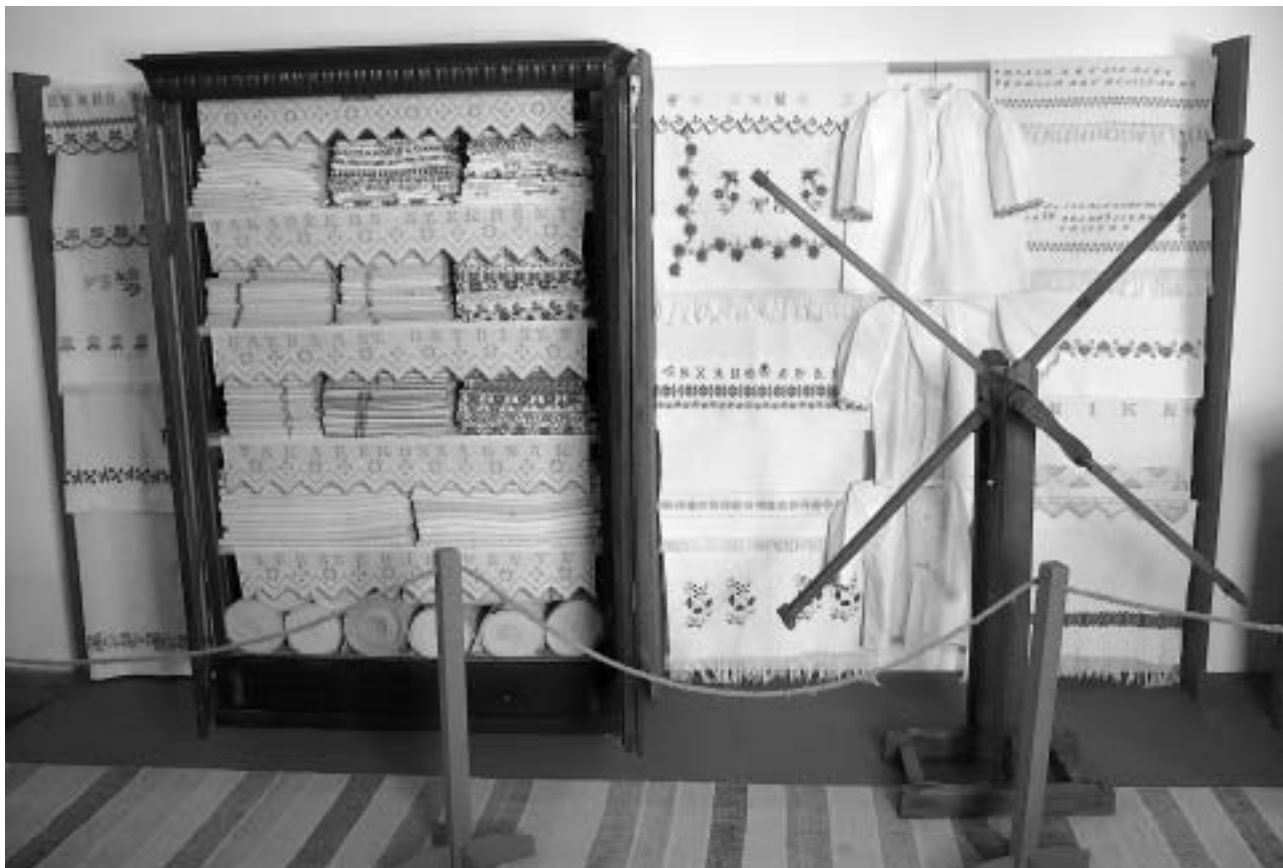
Részlet az új állandó kiállításból • A szerző felvétele

A jelen kiállítás több egységből tevődik össze. Az első terem egyik falán Putnok térképe látható 1822-ből, és **Rácz Győző** régi, kinagyított képeslapjain mutatjuk be Putnokot. A másik rész a Putnokon élt gróf **Serényi** családot mutatja be, a falakon a Serényi család leszármazottait ábrázoló festményekkel, valamint egy Serényi-szalongarnitúrát, amelyet 2005-ben kapott ajándékba a múzeum.

Serényi László gróf putnoki örököse legkisebbik fia, a Budapesten született **Béla** (1866–1919) lett, aki a birtokok és a kastély mellett a közügyek iránti fogékonyságát is örökölte apjától. A jogi végzettséggel és doktorátussal rendelkező, de politikai pályán tevékenykedő Béla egészen a miniszteri bársonyszékig vitte. A múlt századelő gyakran változó kormányzaiban több ízben volt kereskedelmi és földművelési miniszter. Politikai elfoglaltságai következtében ideje nagy részét a fővárosban töltő gróf soha nem feledkezett meg Putnokról és a putnokiakról. A köztudatban ma is Putnok Széchenyijeként él. A Serényi család 1944-ben hagyta el Putnokot. Ezt követően birtokaikat és kastélyukat államosították. Sokáig nem volt ildomos emlegetni a grófi család érdemeit. Az 1980-as évek végén azonban már szabadabb szellem kezdett uralkodni. 1991-ben közintézmények vették fel a család jeles, Putnokért sokat tevékenykedő tagjainak nevét.

Egy következő, nagyobb egység a gömöri kerámiát, a gömöri ácsolt ládát (szuszéket) valamint a gömöri textíliákat, a szövés-fonás eszközeit mutatja be. A gömöri faze-

kasság első írásos emlékei a 16. századból maradtak fenn. A régió városaiban: Rimaszombatban, Jolsván, Szepsiben, Rozsnyón már a 17. században önálló fazekascéhek alakultak. A legismertebb gömöri fazekastermek a keskeny fenekű, kerek hasú fazék (vászonfazék, vagy ahogy az Alföldön nevezték: „tót fazék”) volt. A csak belül és a peremén mázazott fazekak formája a középkorig vezethető vissza. Legfeljebb a nyakán díszítették. Gömörben tűzálló anyagból készült még a háromlábú lábas, serpenyő, kacs- és hurkasütő tepsi. Ezeket csakis belül mázazták, díszítésük pedig török megszállás kori örökségre utal: sárga, zöld és barna mázzal folyatták be, négyes sugárban, a belsejük felé irányítva. Az ácsolt ládákat a történeti Gömör néhány falujában (Bábarét, Kiéte, Fillér, Kistrőce) szinte kizárólagos foglalkozásként készítették a paraszti sorban élő kisiparosok. A gömöri szuszékok bükkfából készültek, és teljesen arányos, geometrikus díszítéssel voltak ellátva. A négy sarokoszlopon, a magasságtól függően egymás fölött négyzetekből vagy téglalapokból, illetőleg keresztcsíkokból, kereszttrácsolatból álló részek váltják egymást. A téglatesteken keresztben két átló, illetőleg két-három körből álló véset található. A láda elülső oldalának ornamentikája a táblák számához igazodik. A régebbi darabok rendszerint csak három széles zsilipdeszkából állnak, s ezek díszítése is szélesen komponált. Tiszaigaron használták azt a ládát, amely a datálása szerint 1800-ban készült, valahol Gömörben. Egy Putnok környékén gyűjtött gömöri

Részlet az új állandó kiállításból • A szerző felvétele

típusú ácsolt láda előlapján az 1886-os évszám olvasható. Az ácsolt ládák még itt-ott templomokban is előfordultak. A szuszékok csak később, részben a díszesebb, festett ládák megjelenésével, még inkább a komódok, majd a szekrények elterjedésével kerültek ki a kamrákba, és változott meg a funkciójuk. Az ácsolt ládák tetején felnyíló ajtó lehetett lapos, vagy koporsószerűen domború kiképzésű.

Egy külön teremben **Tóth Sándorné Horányi Ilus** bábművész bábuit láthatja a látogató. „*Tóth Ilus művészi törekvései a népművészetben gyökereznek. Ahhoz a pedagógus-generációhoz tartozik, akikre Kodály, Bartók zenei anyanyelvet teremtő munkájának iskolai tapasztalatai első élményként hatottak...*” (Koós Iván). A *Népművészet Mestere* címet csodálatos, virágszemű bábjaiért kapta. „*Olyanok, mint a gyermekeim*” – mondogatta az elkészült bábokról. Az 1970-es években debreceni pedagógus volt, aki már akkor megvalósította azt, amit az oktatási rendszerek később írtak le: játszva tanított a szépre, a csodára. És valóban: a keze alatt megszülettek ezek a csodálatos lények, amelyek a jóságba, szépségbe vetett hitet sugározták.

A terem másik oldalán a Ragályban élt **Hárskúti Imréné** tojásdíszítő írózott gömöri hímes tojásai szerepel-

nek. Erzsike néni az édesanyjától sajátította el a tojásírás technikáját. Ő inkább a virágos mintákat kedvelte, édesanyja a régi mintáit csak részben hagyta az utókorra. A gyufaszál-vonalkákból, apró, elvékonyodó húzásokból előálló minták: leveles, párosával záródó szívformák, virágok, forgók és Nap motívumokat ábrázolnak. Gyufaszál segítségével, forró méhviasszal írta a tojásokat. A megírt tojásokat hagymalé-főzetbe tette, és azzal újra felfőzte a főtt tojásokat. Így a viasz leolvadt róluk, de mire kiszedte és megtörölte őket, már szép barnára fogta be valamennyit a festék. Ugyanebben a teremben gyermekjátékok (parittyá, csuhébaba, pörgettyű stb.) láthatók, valamint a polgári iskolai képzésre utaló tárgyakat és fotókat láthatja a közönség.

Az utolsó terem egy polgári szobabelső részlete, polgári asztal három székkal, ezek **ifj. Fazekas György** ajándékai. A falakon híres putnoki családok festményei és fotói tekinthetők meg.

Szeretettel várjuk az ide látogató vendégeket.

Zsuponyó Ujváry Mária

Részlet az új állandó kiállításból • A szerző felvétele

Nyári rendezvények Nógrádban

Földön és levegőben várták a szervezők a kultúra, az akrobácia és az „adrenalin sportok” kedvelőit, Losonc és környéke érdeklődő közönségét. Az elmúlt évekhez viszonyítva szokatlanul gazdag nyári rendezvénytársulat kínálatában valóban lehetett válogatni. Néhány apróságtól eltekintve az általam meglátogatott valamennyi műsorról csak azt tudtam megállapítani, igényes, magas színvonalú, élményt adó rendezvény voltak.

A szeptember 14-én a *Repülőgép Modellezők Losonci Klubja* által megrendezett *Akrobatikus repülés F3A Szlovák Bajnokságának* versenye nyitotta meg. Talán kevesen tudják, hogy klubnak a város határában egy 170x50 m-es kis repülőtér van a tulajdonában, ahol rendszeresen gyakorolnak; ide várták az ország számos pontjáról meghívott versenyzőket is. Az eredeti terv szerint egy budapesti vendégszereplő is lett volna, aki azonban egyéb kötelezettségei miatt nem tudott eljönni.

A losonci klub elnöke **Bednár Péter**, jelenleg 20 aktív tagjuk van. Ma is aktív tagjuk az alapító **Kovács Gábor**, aki többévmagával 1978-ban, a modellezők egy önálló ágazatát is létrehozva (rádióval keresztül irányított repülőgépek) hozta létre a losonci klubot. Azóta számos versenyen és bemutatóon vettek részt a régióban, s annak határain túl is. A repülőgép modellek készítése és „reptetése” nem tartozik a legolcsóbb szórakozások közé, ám aki részesévé válik egy-egy ilyen bemutatónak, akarva, akaratlanul kedvet kap hozzá. Ezt érezhették azok is, akik részt vettek az ideai versenyen.

A 17 elemből álló gyakorlatot egy meghatározott térben kellett végrehajtani. A pályát minden versenyző háromszor tehette meg, amelyből a megítélt pontszámok alapján a legjobb kettőt számították be. A legjobb ered-

ményt **Lukáš Pinter** (Nyitra, 1000 pont) érte el, **Peter Kozia** (Zólyom, 981) és **Miroslav Komunda** (Pozsony, 717) előtt. Volt versenyen kívüli bemutató is. Sugárhajtású, Albatros L-39-es modellrepülőgéppel **Milan Lalík** (Zólyom) tartott bemutatót.

*

Bolyk és Losonc 1982-ben kapott lehetőséget arra, hogy világvetélyt rendezzen. A losonci katlan az időjárás tekintetében gyakran a „saját útjait” járja, nem egyszer teljesen figyelmen kívül hagyva az időjárást előrejelzők jóvondoléseit. A bolyki repülőtérnek viszont kiváló és kiszámítható légköri viszonyai vannak, éppen ezért ideális helyszíne az ejtőernyős sportnak. Az országban éves szinten itt a legnagyobb az ugrásokra alkalmas napok száma. Ez is egyik oka annak, hogy július utolsó hetében a bolyki repülőtér már ötödik alkalommal kapott lehetőséget arra, hogy fogadja a világ élsportolóit. A helyszínhez fűződik több, a világbajnoksághoz kötődő változtatás bevezetése is. Itt kezdték elektronikusan mérni a pontossági ugrásokat. Az addig használt „szemmérték” ma aligha érné el a kívánt pontosságot. A célkör akkor 10 cm-es nagysága 5-re csökkent, s ezt az ejtőernyősöknek kb. 1000 m magasságból kiugorva kell elérniük. Ugyancsak itt szűnt meg az akrobatikus ugrások „távcsöves” értékelése, s váltotta fel azt a föld-levegő videófelvétel alapján történő pontozás.

A jubileumi 30. és a 4. *Junior Stílus és Célbaugró Ejtőernyős Világbajnokságra* 29 ország több, mint 350 sportolója érkezett a helyszínre, köztük Szlovákia és Magyarország ejtőernyősei, akik aztán két kategóriában mérték

Ejtőernyős Losoncon • Puntigán József felvétele

össze a tudásukat. A megnyitót a bolyki repülőtéren, a záróünnepséget a losonci Köztársaság téren tartották. Az időjárás az idén sem okozott csalódást. Egy a nyitó nap előtti kisebb záport leszámítva minden adott volt a jó versenyzéshez, így Losonc és Bolyk légtérében egy héten keresztül folyamatosan zúgtak a sportolókat magasba emelő repülőgépek.

Az eseményhez számos, jobbnál jobb kulturális rendezvény kapcsolódott. Volt jazz- és „funky” koncert (*KBS Projekt, Soul Grooves, NT Music PUB*), country koncert (*Akkor nyugaton, Arany Phoenix udvar*), nosztalgikus rock bemutató (*ESO Band, Kubinyi-tér*). A város több helyszínén élőzene várta a szórakozni, beszélgetni vágyókat. A *Nógrádi Múzeum és Galéria* udvarán **Tibor Kobliček** és fia mutatta be az általa készített hangszereket és játszott rajtuk. A losonci református templomban a *Presburger kvartett* adott koncertet. A városligeti szabadtéri színpadon **Robert Kazík** és vendégei léptek fel. A szervezőknek köszönhetően annak része lett a *Nógrádi Nemzetközi Kulturális Fesztivál* losonci gálaműsora is, amelyre, alkalmazkodva a verseny napjaihoz, az eddigi megszokott pénteki nap helyett csütörtökön került sor.

A részletes eredmények közzététele nélkül (az érme átadása közel két órát vett igénybe) a legtöbb érmet a szlovén és az orosz csapat szerezte meg. Egy-egy győzelem jutott Németországnak, Csehországnak, valamint Magyarországnak. Utóbbit **Olenyik Roland** egyéni célbaugrásban szerezte meg (egyéni összetettben pedig 4. lett). A magyar csapat (mintegy olimpiai előzetesként) nem tudta megőrizni az utóbbi két világbajnokságon is megtartott 2. helyezését. Célba ugrásban a 8. az összetett versenyben pedig a hetedikiek. lettek. A szlovák csapat a csapatversenyben a magyarokkal azonos eredményt elérve a 8. lett. Az egyéni összetett versenyben a legjobban **Karol Adamčík** szerepelt, aki a 10. lett.

*

Az idén 13. alkalommal rendezték meg a Nógrádi Nemzetközi Folklór Fesztivált, melynek témája az esküvő és a lakodalom volt. Az ötnapos rendezvényen a magyar és a szlovák népművészeti csoportok mellett az *Ergyron* csukotkai, *Yederink* török, a *Veselie* bolgár, *Koniaków* lengyel, *Avithow* görög néptáncgyüttesek mutatkoztak be. A fesztivál fővédnöke **Sólyom László** magyar és **Ivan Gašparovič** szlovák köztársasági elnöke volt. A megnyitóra hagyományosan a somoskői Váralja téren megtartott „Isten hozott Magyarországon” c. Európnik keretében került sor. A nyitó gálaprogramra pedig ugyancsak hagyományosan Losoncon. Ezen Ivan Gašparovič köztársasági elnök is részt vett. A programot a református templomban megtartott, szlovák lakodalmas dalokból összeállított koncert nyitotta meg, melyen a *Železiar* (Kassa), *Marína* (Zólyom) és a *Trnky* (Beszetrecebánya) női énekkarok mutatkoztak be. Ezután a fesztivál csoportjai „lakodalmas menetben” a város főutcáján keresztül vonultak a városligetbe, ahol a szabadtéri színpadon közel négyórás műsorral kápráztat-

ták el a telt nézőtér közönségét. A megnyitóban felszólalt Ivan Gašparovič köztársasági elnök is (aki nem tagadva meg önmagát, beszéde középpontjába az ezeréves szlovák elnyomást állította). A „Lakodalom van a mi utcánkban” c. műsort szlovák részről **Roman Malatinec** (*Korytárok* néptánc csoport) „násznagy” vezette, aki az est folyamán számos alkalommal csillogtatta meg zenei, tánc- és énektudását. Társa, a magyar násznagy, **Paluch Norbert**, a salgótarjáni *Nógrád* tagja volt.

A fesztivál szlovákiai helyszínei közül Ragyolcon, a divényi kastélyparkban valamint Füleken mutatkoztak be a fesztivál hazai és külföldi csoportjai.

*

Megnyílt a Füleki Vármúzeum

A hagyomány folytatódott június utolsó hétvégén Füleken is, ahol a *Koháry Polgári Társulás* és társrendezői 9. alkalommal rendezték meg a füleki várjátékokat. A rendezvény első napján a „*Nógrád íjása*” c., II. *Nemzetközi Történelmi Íjásversenyre* került sor. A verseny (melyben több mint 60-an mérték össze íjásztudásukat) nyertese az ecseri **Ruttay István** lett, aki ezzel elnyerte a „*Füleki vár védője*” címet.

Másnap a játékok résztvevői a város főutcáján, és a várhoz vezető, szépen rendbe hozott sétaúton keresztül vonultak fel a várba. A játékokat **Estefán László**, a Koháry Polgári Társulás elnöke nyitotta meg. A műsorban többek között fellépett a kaposvári *Fekete Hollók Rendje*, a pozsonyi *SIC* történelmi bajvívó egyesület, a nyitrai *TORMENTA* hagyományörző csoport, a győri *Fresco Bello* zászlóforgató és zászlódobáló együttes. Idén sem hiányzott a solymászbemutató, s nem maradtak el a kísérendvények sem, a vár alatti utcában a játékokhoz illő vásárlásban lehetett vásárolni vagy egyszerűen nézelődni.

A füleki vár augusztus 15-én újabb látványossággal gazdagodott. Hosszas előkészítés után megnyílt a *Füleki Vármúzeum* állandó kiállítása a „*Füleki vár évszázadai*” címmel. A megnyitó ünnepségen a pozsonyi *Szlovák Nemzeti Múzeum* képviselői mellett jelen voltak a régió határon inneni és túli múzeumainak és intézményeinek képviselői. Ugyancsak eljött – s minden biztonnal örömmel – **Győri György**, az egykori *Füleki Múzeum* alapító tagja, valamint dr. **Jozef Drenko** tanár, helytörténész is, akinek az édesapja volt ott az egykori alapítók és irányítók között. A bevezető előadásokban elhangzott, hogy régi álom valósult meg, hiszen a vármúzeum létrehozásának gondolata már 1941-ben megszületett.

A szalagot **Agócs József**, Fülek város polgármestere és **Agócs Attila**, a Füleki Vármúzeum igazgatója vágta át. A belsőleg teljesen felújított Bebek-toronyban több szinten elevenedik meg Fülek és a füleki vár évszázados története. De nemcsak az, hiszen a tárlaton helyet kapnak a persi (avar temető), a ragyolci (az urnamezők népének települése) valamint a várgedei bronzkincs leletei is.

Puntigán József

Az állandó kiállítás ünnepélyes megnyitója. Balról jobbra: Agócs József – Fülek polgármestere, Agócs Attila – a Füleki Vármúzeum igazgatója és dr. Drenko József – nyugalmazott tanár, helytörténész, az intézményalapítók egyikének fia. Konferanszié: Sz. Danyi Irén

A Bebek-torony második szintjén a vár és az alatta elterülő végvári mezőváros területén talált középkori és törökkori leletek kerültek bemutatásra

Könyvről – könyvre

Határlét. Antropológiai tanulmányok Jabloncáról (szerk.: **Kotics József. Kulturális és Vizualis Antropológiai Intézet, Miskolc. 2008, 225 o.)**

Ez az egészen friss kiadvány több szerző műve. Azoknak a miskolci antropológus szakos hallgatóknak a munkáiból áll össze, akik 2002 óta kutattak Jabloncán, hogy szakdolgozati anyagukat elkészíthessék. Sajnos, különféle okok miatt a tizennégy kutató közül csak hatan tudták munkájukat elsősorban a szakma elé tárni, ezért ez a kismonográfia ilyen szempontból csonka. Ám mégis hatalmas érték a környező települések monográfiáinak gyér sorában, és óriási segítség Jablonca község szakmai szempontból történő feltérképezésében.

A szerencse tehát Jabloncára is rámosolygott azért, hogy egy egész évfolyam antropológus szakos hallgató éppen ezt a községet választotta kutatási területéül. De választásuk nem volt egészen csak a szerencse műve. Köszönhető ez részben a *Rozsnyói Bányászati Múzeumnak*, amely felhívta a figyelmüket és Kotics József tanszékvezető egyetemi docens figyelmét e település komplex társadalomkutatásának ötletére, hiszen zsákközségről van szó. S mint ilyen, feltételezhetően lassúbb változásokon megy keresztül, a hagyományok tovább élnek a maguk archaikus formájában.

Ez a munka egy komplex társadalomkutatásra irányult, amely természetesen bőven merített a múltból is. Hiszen az antropológia éppen a múlt és a jelen együttes vizsgálatán alapszik, a múltból nyert tények segítenek megtalálni korunk jelenségeinek okait.

Jablonca rövid története mellett olyan témák kerültek bele a könyvbe, mint a társadalmi érintkezési minták a 19. századi Jabloncán, vagy a kollektív kétnyelvűség dimenziói, az identitástudat és a történelmi tudat kivetülése a kollektívumra. Szerepel még a család, háztartás és rokonság szerkezete a 20. századi településen, vagy az államhatár menti falu helyzete, s az ebből fakadó következmények. A függelékben minden fejezethez táblázatos, grafikonos feldolgozás is tartozik, valamint néhány fotó a népi építészetéről és a falu kulturális életéből. További, a könyvben nem megjelent témák, amelyek a volt diákokat érdekelték a gazdaság, az építészet területéről származnak, szociológiai problémákat feszegettek (pl. az alkoholizmus előfordulása és szociális következményei, a nők szerepe a családban, a média szerepe a család életében, a kultúra változása falun, az ízlés változása stb.).

Csak remélni tudjuk, hogy idő kérdése, és egy második részben ez utóbbiakat is vizionálhatjuk.

(Kovács Agnes)

Rémiás Tibor: Derenk. *A szádvári uradalom lengyel (gorál) telepesei a herceg Esterházyak és a gróf Andrássyak földesuragsága alatt.* (Miskolc, 2008.)

Az egykori Derenk a történelmi Torna, majd Abaúj-Torna vármegyében, Jablonca, Körtvélyes, Almás, Szín, Szögliget, Bódvaszilas tőszomszédságában található. Ma már romfalú, lakosai nincsenek.

Mégis egyre többet hallunk róla, s egyre-másra jelennek meg a falu történetével kapcsolatos publikációk és önálló kiadványok. E munkák egyik legfőbb szervezője Rémiás Tibor, a miskolci Herman Ottó Múzeum történésze, aki maga is derenki szülők leszármazottjaként kötelességének érzi a „derenkiség” felelevenítését és továbbélését.

A falu története 1943-ig hasonlít a környék többi településének történetéhez. A szádvári uradalom részeként sok háborúságot és járványt megélt, mígnem a 18. század elejére elnéptelenedett. Ezután több fázisban újratelepítették, a többi, szomszédos községtől eltérően többek között lengyel gorálokkal. A népesség élte a maga erdő- és földművelő paraszti életét, miközben megőrizte eredeti nyelvét. A lakosság egy idő után elfelejtette, hogy a néhány generációval korábbi elődök honnan érkeztek, a környező települések lakossága tótokként tartotta őket számon.

Az 1930-as évek végén **Horthy Miklós** kormányzó az egész térséget vadászterületté nyilvánította. A lakosság a felajánlott csereföldet elfogadva kitelepült, a keveset termő földecskéért jól termő földeket kaptak a közeli Borsod megye különböző településeinek határában, mint Emőd, Emőd-Istvánmajor, Ládbesenyő-Andrástanya, Sajószentpéter, Vatta, Szendrő, Martonyi, Tóharaszi és Büdöskút-puszta. Az addig nyelvében, kultúrájában homogen lakosság megindult az asszimiláció útján. Ma már csak a legidősebbek beszélik azt a 18. századi állapotában konzerválódott lengyel-gorál nyelvet, melyet a kitelepítés éveiben még az egész falu beszélt.

Ám a derenkiek története ezzel nem ért véget. Az utóbbi években valóságos búcsújáróhellyé változott az egykori falu. Július utolsó vasárnapján minden esztendőben összegyűlnek a még élő kitelepítettek, azok leszármazottai, a környező települések lakói és más érdeklődők, hogy a szentmise után emlékezzenek múltjukra, s erőt merítsenek a jövőbe. Erre az alkalomra általában egy új kiállítás vagy egy új könyv is születik. Ez a mostani a legújabb a sorban, melyben a szerző levéltári források és a régi anyakönyvek tükrében összefoglalja a település történetét, interjúkat, visszaemlékezéseket közöl a széttelepítéssel kapcsolatosan és leírja a falu vallásos népeletét.

A tudományos igényű munkát irodalomjegyzék, egy a falu lakosságának 1937. évi vagyoni állapotát rögzítő adattár, a Rémiás család leszármazási táblái, valamint számos fotó teszi teljessé.

(Bodnár Mónika)

Gömöri Műhely 1989–2008. (szerk.: Mäger Ágnes és Végvári Zsófia. Gömörszőlős, 2008. 107 o.)

A jubileumát, alapításának 20. évfordulóját ünneplő Gömörszőlősi Művésztelep eddigi eredményeinek a metszetét adja a reprezentatív kiállítású katalóguskötet. Összeállítója **Tompa Mihály**nak és a gólyának szóló tiszteletadásként

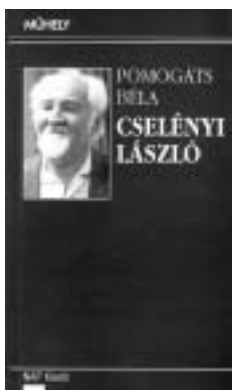
mutatja be. Noha alapvetően katalógus, mégsem könnyű a jellegét meghatározni. Festmények, rajzok, fotók, költői vallomások és publicisztikai szövegek sajátos ötvözet: „gömöri műhely” – ahogy a cím is jelzi. Nehéz letenni – könnyű felvenni...

Székely Kinga: Kessler Hubert a barlangkutató. (Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő, 2008. 158. o.)

Ez a nagyon értékes monográfia annak a barlangkutatónak az életét, tevékenységét mutatja be, akiről a szélesebb nagyközönség sajnálatosan keveset tud. Kessler Hugó Nagyszébenben született, szász családban. Az aggteleki

Baradla barlang kutatását 1931-ben kezdte meg. 1935-ben nevezték ki a barlang igazgatójának, s ezt a tisztségét 1944 végéig ellátta. (A barlanghoz való viszonyát mi sem mutatja jobban, mint hogy 1935-ben a barlang Hangverseny-termében kötött házasságot.) Az *aggteleki barlangrendszer hidrográfia* című doktori disszertációját 1938-ban védte meg. Kessler a magyar nemzeti ügy elkötelezett képviselője volt. A trianoni döntés igazságtalanságát nyilvánosan vallotta. Az 1. bécsi döntést követően a kecsői *Domica* barlang is a felügyelete alá került. A háború után meghurcolták.

Pomogáts Béla: Cselényi László (Nap Kiadó, Dunaszerdahely, 2007. 261 o.)

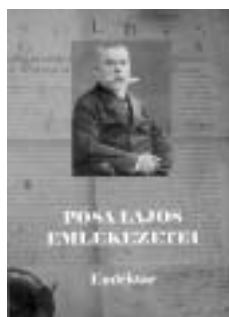
A kötet a 70. életévét betöltő alkotónak sokoldalú, személyes vonatkozásoktól sem ódzkodó bemutatása. A *Bevezető* (Cselényi Lászlóról három nézetben) négy fejezet követi (*Dalolni kell, Jelen és történelem, A megíratlan költemény, Sokágú síp*), majd *A pálya egy pontján* címmel utószó zárja. Ezt egészítik ki az életrajzi adatok, a

díjak és kitüntetések jegyzéke, műveinek felsorolása, a róla és műveiről szóló (válogatott) bibliográfia és fényképmelléklet.

Cselényi László: A kezdet s az egész. Válogatott versek, 1956-2006. (Madách-Posonium, Pozsony, 2008. 155 o.)

A **Tözsér Árpád** és a szerző válogatásában készült kötet az életmű metszete. A válogatást **Mekis D. János** *Félszázad, szöveg-folyam, Cselényi László* c. írása teszi teljessé.

Pósa Lajos emlékezetei - Emléktár (szerk.: Homoly Erzsébet. Rákóczi Szövetség Balogvölgyi Hehyi Szervezete. 88. o.)

A kiadvány a nemesradnóti születésű költő életművét kívánja bemutatni. A dicséretes szándékra némi árnyékot vet a kissé eklektikus szerkesztésmód. A kiadvány anyaga CD-n is olvasható.

Arrabona (A Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Közleményei 46/1. Szerk.: Medgyesy-Schmikli Norbert és Székely Zoltán. Győr, 2008. 477. o.)

A Szent László-herma a magyar művészet- és művelődéstörténet becses emléke. A hermát annak idején a naprágyi születésű **Naprági Demeter** püspök menekítette Váradról Győrbe. A herma Győrbe

érkezésének 400. évfordulóján megtartott tudományos konferencia előadásait tartalmazó kötet nem egy írásában találunk régióinkat érintő adalékot. **B. Kovács István: Küzdelem az „egész-világi vitéz” címéért – a hősepikától a legendán át a meséig** c. írásában a Szent László-legendát gömöri mesei párhuzamait elemzi.

A saarbrückeni VDM - Verlag Dr. Müller tudományos kiadó gondozásában jelent meg **Ádám Andreea** tanulmánya, mely a *Das Volksmärchen bei den Palotzen* azaz a Palócok népmeséi címet viseli.

A munka bemutatja a palóc nyelv- és népcsoportot, vizsgálja származásukat és földrajzi elterjedésüket, ismerteti a nyelvjárást.

Bepillantást nyerhetünk a népmesekutatás történetébe és egyes palóc mesegyűjteményekbe. A tanulmány elemzi az egyes meséket, valamint mesélőket és a mesélést.

(Szerk.)